

Planta awe pa bo kosecha mañan¹

De transgenerationele verwachtingen die Antilliaans-Nederlandse jongeren meekrijgen in hun opvoeding.

Master Contextuele Benadering, Hulpverlening

Student: Ramirelsyla Eloise

Cohort: 2018-2020

Begeleider: Ellen Schep, MSc

Datum: Juni 2020

---

¹ Planta awe pa bo kosecha mañan, Antilliaanse gezegde wat betekent; Wat je zaait zul je oogsten.

ABSTRACT

The question of this qualitative research is: "what role does loyalty play in the demand for help that Antillean-Dutch youth have and how can the care provider use their system constructively?" Literature research has investigated what was already known about Antillean-Dutch youth in youth care and the contextual term "loyalty" within non-Western cultures. An in-depth interview with three Antillean-Dutch youth and six parents was used to map out the experiences, feelings, and expectations of the Antillean Dutchman in collaboration with care providers. In addition, two experts have shared their experiences on recognizing loyalty among non-Western migrants and they provide tips on which intervention can help care providers.

This research has made it clear that loyalty does play a role in the demand for help from the Antillean-Dutch, and by asking questions about the intergenerational, relational resources and connection questions, care providers can deploy the Antillean-Dutch system in a constructive manner. This does require that social workers must be aware that loyalty plays a major role and is otherwise expressed by non-Western migrants. Antillean Dutch do not want their entire system to be physically involved in their treatment, provided this is important. They want to keep the problem within their family or family of origin and not bother others with their problem. Only because of this it is unclear what role the system plays in the demand for help, but that loyalty seems to be a crucial concept in this.

Keywords: contextual approach – Antillean-Dutch youth- loyalty- relational resources- transgenerational expectations

SAMENVATTING

De vraagstelling van dit kwalitatief onderzoek is: “Welke rol speelt loyaliteit in de hulpvraag die Antilliaans-Nederlandse jongeren hebben en hoe kan de hulpverlener het systeem van de jongere constructief inzetten?”. Doormiddel van literatuuronderzoek is gekeken wat al bekend was over Antilliaans-Nederlandse jongeren in jeugdzorg en de contextuele term “loyaliteit” binnen niet-westerse culturen. Om de ervaringen, gevoelens en verwachtingen van Antilliaanse-Nederlanders in de samenwerking met hulpverleners in kaart te brengen is er gebruikt gemaakt van een diepte-interview met drie Antilliaans-Nederlandse jongeren en zes ouders. Daarnaast hebben twee experts hun ervaringen gedeeld over het herkennen van loyaliteit bij niet-westerse migranten en geven zij tips over welke interventie helpend kan zijn voor hulpverleners.

Door dit onderzoek is duidelijk geworden dat loyaliteit wel een rol speelt met betrekking tot de hulpvraag van de Antilliaanse-Nederlanders en door vragen te stellen naar het intergenerationele, naar relationele hulpbronnen en verbindingsvragen kunnen hulpverleners het systeem van de Antilliaanse-Nederlanders constructief inzetten. Hiervoor is wel nodig dat de hulpverleners zich ervan bewust moeten zijn dat loyaliteit een grote rol speelt en anders tot uiting komt bij niet-westerse migranten. Antilliaanse-Nederlanders willen niet dat hun hele systeem fysiek betrokken wordt in hun behandeling, tenzij dit van belang is. Ze willen het probleem binnen hun gezin of familie van herkomst houden en anderen niet lastigvallen met hun probleem. Hierdoor is het onduidelijk welke rol het systeem speelt in de hulpvraag, duidelijk is wel dat loyaliteit hierin een cruciaal concept lijkt te zijn.

Kernwoorden: contextuele benadering– Antilliaans-Nederlandse jongeren- loyaliteit- relationele hulpbronnen- transgenerationele verwachtingen

INHOUDSOPGAVE

ABSTRACT	2
SAMENVATTING	3
INHOUDSOPGAVE	4
1. INLEIDING	6
1.1 Aanleiding.....	6
1.2 Probleemstelling.....	7
1.3 Vraagstelling	7
1.4 Deelvragen	7
1.5 Definities van de belangrijkste begrippen	8
1.6 Doelstelling	8
1.7 Persoonlijke professionalisering.....	8
2. ONDERZOEKSMETHODE	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Onderzoeksmethode per deelvraag.....	10
2.2.1 Wat is uit eerder onderzoek bekend over Antilliaans-Nederlandse jongeren in de hulpverlening?	10
2.2.2 Wat is er uit eerder contextueel onderzoek bekend over loyaliteit in niet-westerse culturen?	10
2.2.3 Welke rol spelen loyaliteit en het systeem van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en zijn ouders in de hulpvraag?	10
2.2.4 Wat zeggen Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun ouders over wat ze nodig hebben van hulpverleners?	11
2.2.5 Wat kan de hulpverlener doen om beter aan te sluiten bij de hulpvraag van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun systeem?	11
2.3 Betrouwbaarheid	12
2.4 Validiteit	13
2.5 Respondenten	13
2.6 Verloop van het onderzoek	13
2.7 Kern labels.....	14
3. ANTILLIAANSE-NEDERLANDERS IN ZORG	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Antilliaans-Nederlandse jongeren	15
3.3 Welke verklaringen geven onderzoekers.....	15
3.4 Welke verklaring geven Antilliaanse-Nederlanders.....	16
3.5 Conclusie.....	17
4. LOYALITEIT BINNEN NIET-WESTERSE CULTUREN	19

4.1 Inleiding	19
4.2 Grondlegger Contextuele benadering	19
4.3 Loyaliteiten vanuit het oogpunt van Nagy	20
4.4 Loyaliteitsconflict	20
4.5 Loyaliteit binnen niet-westerse culturen	21
4.6 Conclusie	22
5. ROL VAN LOYALITEIT	23
5.1 Inleiding	23
5.2 Contact ouder-kind	23
5.3 Systeem	23
5.4 Loyaliteit	24
5.5 Conclusie	25
6. AANSLUITEN BIJ ANTILLIAANSE-NEDERLANDERS	26
6.1 Inleiding	26
6.2 Hulpverlening	26
6.3 Verwachtingen ten opzichte van de hulpverlener	27
6.4 Interculturele hulpverlening	27
6.5 Conclusie	29
7. CONCLUSIE EN DISCUSSIE	31
7.1 Inleiding	31
7.2 Conclusie	31
7.3 Discussie en aanbevelingen	33
7.3.1 Discussie	33
7.3.2 Aanbeveling voor de praktijk	34
7.3.3 Aanbeveling voor vervolgonderzoek	34
8. LITERATUURLIJST	35
9. BIJLAGE	38
Bijlage 1: Wervingsbrief	39
Bijlage 2: Interviewleidraden	41
Bijlage 3: Toestemmingformulier	53
Bijlage 4: Correspondentie omtrent het werven van respondenten	55
Bijlage 5: Kernlabelschema	56

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

In Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht valt het op dat kinderen met een Antilliaanse achtergrond oververtegenwoordigd zijn in de jeugdzorg (Horrevorts & Bellaart, 2018). Volgens Horrevorts en Bellaart (2018) kan dit verklaard worden doordat Antilliaans-Nederlandse jongeren naar verhouding vaker emotionele problemen, problemen met leeftijdsgenoten of gedragsproblemen hebben, dan hun leeftijdsgenoten met een Nederlandse achtergrond. Ouders met een Antilliaanse achtergrond hebben relatief vaak een negatieve beleving van hun eigen opvoedingscompetentie en hierdoor is er in deze gezinnen relatief vaak sprake van opvoed- en opgroei problemen (Horrevorts & Bellaart, 2018). Hoewel jeugdigen met een migratieachtergrond de weg naar jeugdzorg wel weten te vinden, lijkt de lichtere vorm van zorg, zoals wijkteams en Jeugd-geestelijke gezondheidszorg (voortaan jeugd-ggz) minder toegankelijk voor hen (Tierolf, Steketee, Gilsing & Bellaart, 2017).

In 2015 maakten in totaal bijna 320.000 jeugdigen (9,3% van alle jongeren tussen de 0- 18-jarigen) gebruik van enige vorm van jeugdzorg: jeugdbescherming, jeugdhulp, of jeugdreclassering (CBS, 2015b). Het gebruik van jeugdzorg onder jeugdigen met een Nederlandse achtergrond ligt met 9,6% net iets boven dit gemiddelde, terwijl dat onder jeugdigen met een migratieachtergrond met 8,6% juist onder dit gemiddelde ligt. Binnen de groep jeugdigen met een migratieachtergrond maken Antilliaans-Nederlandse jeugdigen (15,5%) relatief veel gebruik van jeugdzorg vergeleken met andere jeugdigen met een migratieachtergrond (Tierolf et al., 2017).

Uit onderzoek van Sproet en Van Wieringen (2011) blijkt dat als de organisaties op een locatie in de wijk gevestigd zijn en er ook medewerkers werkzaam zijn uit verschillende migrantengroepen, het bereik groter is dan wanneer dit niet het geval is. Bellaart, Day en Hamdi (2017) concluderen dat een divers personeelsbestand het vertrouwen vergroot, maar dat alleen is niet voldoende. Vertrouwen groeit ook wanneer professionals outreachend werken, dus migrantengroepen actief opzoeken. Het outreachend werken draagt bij aan de toegankelijkheid. Met name als professionals zichtbaar zijn op locaties waar de doelgroep vaak te vinden is, zoals op school en bij de huisarts (Bellaart, Day & Gilsing, 2016). Volgens Van Doornen en collega's (2013) is de outreachende aanpak zeer geschikt om de doelgroep vroegtijdig te bereiken. Wanneer er positieve contacten zijn en er positieve ervaringen worden opgedaan, groeit het vertrouwen snel (Bellaart et al., 2017).

Volgens Bellaart en collega's (2017) heeft het systeem van etnische minderheidsgroepen, waar de norm heerst dat problemen in eigen systeem (vooral binnen de familie) worden opgelost, vaak een grote invloed op het hulpzoekgedrag. Daarnaast stelt Jessurun (2010) dat het systeem wordt gekenmerkt door loyaliteit en sterke onderlinge verbondenheid, ondanks dat gezins- en familieleden zich naar buiten toe kunnen beklagen over elkaar. Loyaliteit is meestal onderbewust aanwezig en gebaseerd op gebruiken en regels van het systeem. Volgens Jessurun

(2010) is dit wat Nagy bedoelt met onzichtbare loyaliteit. De hulpverlener moet zich bewust zijn van de diverse en tegenstrijdige loyaliteiten die bij een migrant cliëntensysteem een rol kunnen spelen, want anders kunnen het gezin en de hulpverlener voor onaangename verrassingen komen te staan. De hulpverlener kan bijvoorbeeld opereren vanuit een ik-perceptie en het gezin gekenmerkt worden door een hoge mate van wij- identiteit. Het gevolg daarvan kan zijn dat de hulpverlener zich bij de cliënt richt op het vergroten van de autonomie en zelf keuzes maakt, terwijl de cliënt zich vasthoudt aan onderlinge verbondenheid.

Nagy spreekt over verschillende soorten van loyaliteit en zegt dat ieder mens in wezen loyaal is aan zijn ouders en dat loyaliteit een zijnsgegeven is, waarbij er een band ontstaat van wederzijdse rechten en plichten, van geven en nemen (Dillen, 2004). Volgens Boszormenyi-Nagy en Krasner (2012) omschrijft Nagy loyaliteit als preferentiële trouw aan mensen met wie men een relatie heeft en bij wie die op voorrang gerechtigde aanspraak hebben bij het aangaan van een band.

Maatschappelijk kwetsbare migrantengroepen ervaren de stap naar professionele hulp mogelijk als groter door de rol van hun systeem hierin. Daarnaast is er veel minder kennis aanwezig bij deze doelgroep over hulpverlening in Nederland, wat gepaard gaat met achterdochtigheid tegenover formele instanties (Bellaart et al., 2017). Hierdoor zijn er nog veel vragen over hoe Antilliaans-Nederlandse jeugdigen laagdrempelige hulp kunnen vinden en hoe hulpverleners rekening kunnen houden met loyaliteit en het systeem van deze jeugdigen.

1.2 Probleemstelling

We weten nog niet welke rol loyaliteit speelt in de hulpvraag van Antilliaans-Nederlandse jongeren die hulp zoeken. Daarnaast is het onduidelijk voor de hulpverleners hoe zij het systeem van de Antilliaans-Nederlandse jongeren constructief in kunnen zetten in de behandeling

1.3 Vraagstelling

Welke rol speelt loyaliteit in de hulpvraag die Antilliaans-Nederlandse jongeren hebben en hoe kan de hulpverlener het systeem van de jongere constructief inzetten?

1.4 Deelvragen

1. Wat is uit eerder onderzoek bekend over Antilliaans-Nederlandse jongeren in de hulpverlening?
2. Wat is er uit eerder contextueel onderzoek bekend over loyaliteit in niet-westerse culturen?
3. Welke rol spelen loyaliteit en het systeem van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun ouders in de hulpvraag?
4. Wat zeggen Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun ouders over wat ze nodig hebben van de hulpverleners?

5. Wat kan de hulpverlener doen om beter aan te sluiten bij de hulpvraag van de Antilliaans- Nederlandse jongeren en hun systeem?

1.5 Definities van de belangrijkste begrippen

- Antilliaans-Nederlandse jongeren: jongeren die zelf, of van wie ten minste één van hun ouders, afkomstig is van Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint-Eustatius of Sint-Maarten.

1.6 Doelstelling

Dit onderzoek beoogt zicht te krijgen op hoe loyaliteit een rol speelt in de hulpvraag van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en wil beschrijven hoe betrokken hulpverlening het systeem van Antilliaans-Nederlandse jongeren constructief kan betrekken in hun behandeling.

1.7 Persoonlijke professionalisering

Als toekomstige contextuele gezinshulpverlener, die geïnteresseerd is in de interculturele hulpverlening ben ik benieuwd hoe de contextuele benadering aansluit bij mensen met een migratieachtergrond in de zorg. Ik hoop door dit onderzoek dat ik inzichten kan creëren in hoe loyaliteit tot uiting komt bij mensen met een migrantenachtergrond en daarnaast hoe ik de contextuele benadering kan invlechten in mijn werk als gezinshulpverlener bij gezinnen met een migratieachtergrond, waardoor ik deze kennis kan delen met andere hulpverleners.

2. ONDERZOEKSMETHODE

2.1 Inleiding

Dit onderzoek betreft een kwalitatief survey-onderzoek, omdat in dit onderzoek een beeld geschetst wordt van verschillende gevoelens, gedachten en gedragingen van Antilliaans-Nederlandse jongeren (Jansen in Baarda et al., 2013). Om antwoord te kunnen geven op de vraagstelling zijn door middel van literatuuronderzoek, diepte-interviews onder Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun ouders en expertinterviews gegevens verzameld. Baarda en collega's (2013) noemen dit ook wel methodische triangulatie, zij stellen dat "naarmate de gegevens uit die verschillende bronnen en dataverzamelingsmethoden meer met elkaar overeenstemmen, er sprake is van een grotere geldigheid" (p. 76).

Het doel van het onderzoek was om zicht te krijgen op en hoe loyaliteit een rol speelt in de hulpvraag van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en wil beschrijven hoe betrokken hulpverlening het systeem van Antilliaans-Nederlandse jongeren constructief kan betrekken in hun behandeling. In Tabel 1 staan de hoofd- en deelvragen van dit onderzoek.

Vraagstelling		
Welke rol speelt loyaliteit in de hulpvraag die Antilliaans-Nederlandse jongeren hebben en hoe kan de hulpverlener het systeem van de jongere constructief inzetten?		
Deelvragen	Bron	Methode
1. Wat is uit eerder onderzoek bekend over Antilliaans-Nederlandse jongeren in de hulpverlening?	Literatuur	Literatuurstudie
2. Wat is er uit eerder contextueel onderzoek bekend over loyaliteit in niet-westerse culturen?	Literatuur	Literatuurstudie
3. Welke rol spelen loyaliteit en het systeem van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun ouders in de hulpvraag?	N=8 Drie interviews met jongeren Zeven interviews met ouders	Diepte- interviews
4. Wat zeggen Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun ouders over wat ze nodig hebben van de hulpverleners?	N=8 Drie interviews met jongeren Zeven interviews met ouders	Diepte- interviews
5. Wat kan de hulpverlener doen om beter aan te sluiten bij de hulpvraag van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun systeem?	N=2 Twee deskundigen	Expert interviews

Tabel 2.1: Hoofd- en deelvragen

2.2 Onderzoeksmethode per deelvraag

2.2.1 Wat is uit eerder onderzoek bekend over Antilliaans-Nederlandse jongeren in de hulpverlening?

Er is gekozen voor een kwalitatieve analyse door middel van literatuurstudie, want op deze manier kan het onderwerp worden verdiept. Daarnaast is het nuttig te onderzoeken wat andere onderzoekers al weten op dit gebied (Baarda et al., 2013). Hiervoor is gezocht via Google Scholar, Mendely, Easy, Verwey- Jonker Instituut, Kennisplatform integratie en Samenleving (KIS), Pharos en Narcis. Hierbij is gebruik gemaakt van de zoektermen: ‘Antilliaanse jongeren’, ‘Antilliaans-Nederlandse jongeren’, ‘Antillianen’, ‘niet-westerse’ en ‘Migranten’. In het Papiaments ‘Yu di Kòrsou²’ en ‘Antianonan³’. Ook is de site van het Centraal Bureau voor de Statistiek regelmatig geraadpleegd om recente cijfers en grafieken te kunnen gebruiken en de site van het Sociaal en Cultureel Planbureau.

2.2.2 Wat is er uit eerder contextueel onderzoek bekend over loyaliteit in niet-westerse culturen?

De tweede deelvraag is ook beantwoord door middel van literatuurstudie, omdat er op deze wijze verdieping in het onderwerp kan worden gevonden en omdat het nuttig is te onderzoeken wat andere onderzoekers al voor theorieën hebben ontwikkeld op dit terrein (Baarda et al., 2013). De literatuur is verzameld via Google Scholar en Easy. Er is hierbij gebruikt gemaakt van de zoektermen: ‘contextueel werken’, ‘contextuele therapie’, ‘loyaliteit’ en ‘migranten’. In het Engels: ‘contextual approach’, ‘loyalty’ en ‘contextual therapy’. Daarnaast zijn er ook verschillende boeken en tijdschriften geraadpleegd om deze deelvraag te kunnen beantwoorden.

2.2.3 Welke rol spelen loyaliteit en het systeem van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en zijn ouders in de hulpvraag?

Deze deelvraag wordt beantwoord door de input van respondenten uit de diepte-interviews. Met negen mensen zijn er diepte-interviews gehouden. Dit is een vorm van open-interview, waarbij gespreksonderwerpen door de onderzoeker nauwkeurig en vaak langdurig uitgediept worden, zodat persoonlijke en emotionele aspecten vaak aan bod komen. Het doel van de diepte-interviews is om de respondenten te bevragen naar hun meningen en ervaringen over hoe zij voelen en denken over de rol van hun systeem betreffende hun hulpvraag en hoe zij de rol van hun systeem graag zien ten opzichte van hun hulpvraag. Tussen 16 december 2019 tot 14 februari 2020 zijn acht diepte-interviews gehouden met drie Antilliaans-Nederlandse jongeren, vier diepte-interviews met ouders van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en één diepte-interview met een ouderpaar (zie Tabel 2.2). De interviewleidraad voor deze interviews is terug te vinden in bijlage 2. De diepte-interviews zijn opgenomen en getranscribeerd. De volledige

---

² Yu di Kòrsou betekent kinderen van Curaçao. Zo noemen mensen geboren op Curaçao zichzelf.

³ Antianonan betekent Antillianen.

transcripten zijn opgenomen in het bronnenboek. Een aantal citaten uit de gesprekken zijn opgenomen in deze thesis om te illustreren wat de respondenten zelf zeggen (Baarda et al., 2013).

Nummer respondent	Geslacht respondent	Woonplek respondenten	Land van herkomst ouders
1.	Man	Begeleid wonen, Zwolle	Curaçao
2.	Man	Behandelgroep, Hoogeveen	Curaçao
3.	Man	Behandelgroep, Hoogeveen	Curaçao
4.	Vrouw	Groningen	Curaçao
5.	Vrouw	Groningen	Curaçao
6.	Vrouw	Winschoten	Curaçao
7.	Vrouw	Meppel	Aruba
8.	Man	Zwolle	Curaçao
9.	Vrouw	Zwolle	Nederland

Tabel 2.2: Overzicht respondenten (jongeren en ouders) diepte-interviews

2.2.4 Wat zeggen Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun ouders over wat ze nodig hebben van hulpverleners?

Deze deelvraag wordt ook beantwoord door de input van de negen respondenten uit de diepte-interviews. Het doel van een diepte-interview is om de respondenten te bevragen naar hun meningen en ervaringen over hoe zij zich voelen en hoe zij denken over de hulpverlening die zij hebben gehad of nog steeds hebben en hoe volgens hen de hulpverlening vormgegeven had moeten worden. Tussen 16 december 2019 tot 14 februari 2020 hebben er 3 diepte-interviews plaats gevonden met Antilliaans-Nederlandse jongeren, vier diepte-interviews met ouders van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en één diepte-interview met ouderpaar (zie Tabel 2.2). De interviewleidraad is terug te vinden als bijlage 2. De diepte-interviews zijn opgenomen en getranscribeerd. De volledige transcripten zijn opgenomen in het bronnenboek. Een aantal citaten uit dit gesprek zijn opgenomen in deze thesis om te illustreren wat respondenten zelf zeggen (Baarda et al., 2013).

2.2.5 Wat kan de hulpverlener doen om beter aan te sluiten bij de hulpvraag van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun systeem?

Om antwoord te krijgen op deelvraag 5, zijn twee expertinterviews (zie Tabel 2.3) gehouden aan de hand van diepte-interviews in de periode van 16 december 2019 tot 31 maart 2020. Het doel van de expertinterviews was om de experts te bevragen naar hun meningen, ervaringen en expertise met betrekking tot het werken met Antilliaanse-Nederlanders. Hierdoor werd getracht zicht te krijgen op wat de bijdrage kan zijn van hulpverleners in het proces van de behandeling van de jongeren en wat zij als deskundige mee willen geven aan hulpverleners die werken en/of gaan werken met Antilliaans-Nederlandse jongeren, zodat hulpverleners weten hoe zij beter

kunnen aansluiten bij de hulpvraag van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun systeem. De interviewleidraad is terug te vinden als bijlage 2. De diepte-interviews zijn opgenomen en getranscribeerd. De volledige transcripten zijn opgenomen in het bronnenboek. Een aantal citaten uit dit gesprek zijn opgenomen in deze thesis (Baarda & Van der Hulst, 2017).

Expert 1	Dia Wilbrink	Geselecteerd als contextuele expert en loyaliteit expert. Werkzaam als docent en supervisor aan de Hogeschool Windesheim, te Zwolle. Antropoloog en therapeut met eigen bedrijf ‘Millaa’ dat zich richt op Training, Coaching en Therapie met als doel bewustzijn creëren op het gebied van onder andere communicatie en diversiteit bij zowel bedrijven, individuen of (echt)paren.
Expert 2	Sustanque Mokveld	Geselecteerd als Antilliaanse expert en contextuele expert. Werkzaam als ambulant gezinshulpverlener, Video Interactie Begeleider, trainer en Contextuele therapeut bij haar eigen bedrijf ‘Speransa’. Speransa richt zich op individuele begeleiding en coaching aan gezinnen met als doel ze handvatten te geven om nieuwe inzichten te krijgen om te groeien en beter met problemen om te kunnen gaan.

Tabel 2.3: overzicht experts

2.3 Betrouwbaarheid

Baarda en collega's (2013) stellen dat “naarmate de gegevens uit die verschillende bronnen en dataverzamelmethode meer met elkaar overeenstemmen, er sprake is van een grote geldigheid” (p. 76). Dit noemen we ook wel methodische triangulatie. Voor het kwalitatief onderzoek betekent dit dat de onderzoeker vanuit verschillende invalshoeken gegevens heeft verzameld, zoals een literatuuronderzoek, twee expertinterviews en diepte-interviews onder drie Antilliaans-Nederlandse jongeren en zes ouders van Antilliaans-Nederlandse jongeren (Baarda et al., 2013). De aanwezigheid van de dictafon voor geluidsopnames, lijkt toch spanning met zich meegebracht te hebben voor de Antilliaanse-Nederlanders. Daarnaast kan het enthousiasme van de onderzoeker de Antilliaanse-Nederlanders ook beïnvloed hebben tijdens het interview, waardoor ze dingen gingen zeggen waarvan ze dachten dat de onderzoeker dit wilde horen. De onderzoeker moest weleens voorbeelden geven doordat de verdiepte vragen niet helder en duidelijk waren voor de Antilliaanse-Nederlanders. Onderzoeker had van tevoren haar eigen mening op kunnen schrijven, zodat ze een neutrale houding kon aannemen, want dit

komt de betrouwbaarheid ten goede. De betrouwbaarheid van dit onderzoek is gewaarborgd doordat zowel de diepte-interviews en expertsinterviews zijn opgenomen, letterlijk getranscribeerd en geanalyseerd zijn, om zo de navolgbaarheid te vergroten (Baarda & Van der Hulst, 2017).

2.4 Validiteit

Het onderzoek moet naast betrouwbaar ook valide zijn, maar betrouwbaarheid is hiervoor geen garantie. Er kan gesproken worden over validiteit als de verzamelde informatie een juiste afspiegeling vormt van de werkelijkheid (Baarda & Van der Hulst, 2017), doordat als eerste gebruikt wordt gemaakt van literatuurstudie en van onderzoeken van de afgelopen tien jaar. Als tweede wordt er gebruik gemaakt van negen diepte-interviews, waarbij zowel Antilliaanse-Nederlandse jongeren als hun ouders worden bevraagd. Als laatste worden twee experts bevraagd tijdens expertinterviews. Hierdoor kan er een analyse worden gemaakt zodat er antwoord gegeven kan worden op de vraagstelling (Baarda et al., 2013). Hoe meer de verzamelde gegevens vanuit de dataverzamelmethode met elkaar in overeenstemming zijn, hoe groter de validiteit van het onderzoek wordt (Baarda & Van der hulst, 2017).

2.5 Respondenten

Voor dit onderzoek zijn negen diepte-interviews afgenomen: drie interviews met Antilliaans-Nederlandse jongeren en zes interviews met ouders die Antilliaans-Nederlandse jongeren opvoeden. Eén ouder heeft een Nederlandse nationaliteit, getrouwd met een Antilliaanse man. Dit onderzoek was gericht op jongeren, maar helaas is het de onderzoeker ondanks enorme inspanning slechts gelukt om drie jongeren te interviewen omdat de overige jongeren zich uiteindelijk hebben teruggetrokken. Doordat ouders vanaf het begin aangaven mee te willen werken aan het onderzoek, richt het onderzoek zich hierdoor nu ook op ouders die Antilliaans-Nederlandse jongeren opvoeden. De interviews zijn individueel opgenomen, met uitzondering van één interview dat is opgenomen als ouderpaar. De namen van de respondenten zijn geanonimiseerd, waarbij de interviews in willekeurige volgorde zijn genummerd. Daarnaast heeft iedereen een toestemmingsformulier ingevuld (zie bijlage 3 voor een voorbeeld hiervan).

2.6 Verloop van het onderzoek

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden van september 2019 tot juni 2020. De respondenten zijn benaderd door hun betrokken hulpverlener naar aanleiding van de wervingsbrief (zie bijlage 1) die verstuurd zijn naar onder andere Accare, Ambiq, Terwille en Veiligthuis Utrecht (zie bijlage 4). Antilliaans-Nederlandse jongeren zijn een lastige doelgroep om te bereiken voor hulpverlening, dus ook voor onderzoeker om ze te vinden en te bevragen over hun ervaringen, gevoelens en verwachtingen. Afhankelijk van de leeftijd van jongeren is er door onderzoeker eerst telefonisch contact geweest met de ouders en hierna face-to-face met de jongeren. Omdat de meeste jongeren die ik benaderd had minderjarig waren moest ik ouders toestemming vragen. Die waren overigens meteen enthousiast over het onderzoek en gaven zelf aan ook wel

geïnterviewd te willen worden. De periode van interview afname heeft iets langer geduurd dan in de planning stond, omdat een aantal jongeren zich op de dag van de interviews terugtrokken.

De experts zijn via de email gevraagd om hun medewerking en ook via mail is een afspraak gemaakt voor een gesprek. De gesprekken zijn opgenomen en getranscribeerd, de volledige transcripten zijn opgenomen in het bronnenboek.

2.7 Kern labels

Alle interviews zijn als geluidsbestand opgenomen. Na afname en het transcriberen van de interviews volgde een eerste analysestap die bestond uit ontleden. Er werden fragmentcodes gegeven aan betekenisvolle fragmenten die vervolgens een sub label kregen in de eerste rondes. Hierna volgden nog drie rondes, waarbij in elke rondes sub labels aangemaakt werden zodat er gezocht kon worden naar de samenhang zodat er in totaal vijf kern labels overbleven met elk drie betekenisvolle sub labels. Door middel van het analyseproces kan aan de hand van het diepte-interviews antwoord gegeven worden op deelvragen 3 en 4. En deelvraag 5 kan door het analyseproces van het expertinterviews beantwoord worden (Baarda et al., 2013).

De analyse van de resultaten uit het diepte-interviews heeft geleid tot de onderstaande kern labels:

Kernlabel 1: Contact ouder-kind

Kernlabel 2: Systeem

Kernlabel 3: Loyaliteit

Kernlabel 4: Hulpverlening

Kernlabel 5: Verwachtingen ten opzichte van de hulpverlening

De analyse van de resultaten uit de expertinterviews heeft geleid tot het onderstaande kern label:

Kernlabel 1: Interculturele hulpverlening

Het volledige schema met kern labels en sub labels is terug te vinden in bijlage 5.

3. ANTILLIAANSE-NEDERLANDERS IN ZORG

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt door middel van literatuurstudie antwoord gegeven op de deelvraag: “Wat is uit eerder onderzoek bekend over Antilliaans-Nederlandse jongeren in de hulpverlening? ”. In de eerste paragraaf zal er beschreven worden wie bedoeld worden met Antilliaans-Nederlandse jongeren. In de volgende paragraaf worden de verklaringen beschreven die onderzoekers geven waardoor het komt dat deze Antilliaans-Nederlandse jongeren in aanraking komen met jeugdzorg. De laatste paragraaf gaat over de verklaringen die Antilliaanse-Nederlanders zelf aangeven. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie waarbij antwoord wordt gegeven op de deelvraag.

3.2 Antilliaans-Nederlandse jongeren

Sinds 15 december 1954 behoren de Nederlandse Antillen tot het Koninkrijk der Nederlanden, hierdoor hebben Antilliaanse-Nederlanders vrije toegang tot Nederland. Op 1 januari 2015 woonden 39.887 Antilliaans-Nederlandse jongeren tussen de 0- 18 jaar in Nederland (CBS, 2019). Aanvankelijk waren de Antilliaanse-Nederlanders afkomstig uit hogere sociaaleconomische kringen die in Nederland een goede baan of opleiding probeerden te vinden, maar sinds de jaren tachtig nam het aantal Antilliaanse-Nederlanders toe. Toen kwamen er veelal jongeren zonder opleiding en werkervaring naar Nederland (Lucassen en Lucassen in Bucx (red.) & de Roos (red.), 2015).

3.3 Welke verklaringen geven onderzoekers

Volgens Tierolf en collega's (2017) maakten in 2015 in totaal 4.266 Antilliaans-Nederlandse jongeren gebruik van jeugdzorg, tegenover bijna 30.720 Nederlandse jongeren. Het relatief hoge gebruik van jeugdzorg kan volgens Horrevorts en Bellaart (2018) verklaard worden door het opgroeien in armoede, in eenoudergezinnen en voortijdige schooluitval.

Ten eerste geven Tierolf en collega's (2017) aan, waarbij de gegevens van Kinderen van Tel worden gebruikt, dat opvalt dat in 2014 10.125 van de minderjarige Antilliaans-Nederlandse jongeren opgroeide in armoede tegenover 6.750 Nederlandse jongeren. Volgens Tierolf en collega's (2017) zijn er verschillende verklaringen voor armoede. Eén van die verklaringen is de arbeidspositie van deze ouders. Vanwege lagere of niet erkende opleidingen en taalproblemen is toegang tot de arbeidsmarkt slechter. Voor bewoners van arme wijken waar veel mensen werkloos zijn, is het moeilijk om sociale contacten op te bouwen met bewoners die nog wel dicht bij de arbeidsmarkt staan en informatie kunnen verschaffen over vacatures (Van Esch, Petit, Neuvel & Karsten, 2011). Bovendien zijn de kosten rondom zorg van kinderen er hoog, zoals de kinderopvang. Er is vaak één kostwinner en vrouwen met een migratieachtergrond nemen minder vaak deel aan het arbeidsproces. Het gezin kan hierdoor

kwetsbaarder zijn als de kostwinner een laag inkomen heeft of zijn baan kwijtraakt (Tierolf et al., 2017). Verder zegt Bellaart (2018), dat schaamte vaak de drempel is die mensen tegenhoudt om naar buiten te treden om hun hulpvraag neer te leggen. Langdurige armoede kan ervoor zorgen dat Antilliaanse-Nederlanders zich terugtrekken uit de samenleving en gaan ‘verlammen’.

Daarnaast is een ander veelvoorkomend probleem binnen Antilliaans-Nederlandse gezinnen het opgroeien in een eenoudergezin. Hiermee wordt bedoeld een huishouden met één ouder en inwonende minderjarige kinderen die een ouder-kind relatie hebben. Het gaat hier om biologische-, adoptie- of stiefkinderen, pleegkinderen worden niet meegerekend. In 2015 groeiden 47% van de Antilliaans-Nederlandse jongeren op in eenoudergezinnen vergeleken met 12,9% Nederlandse jongeren (Tierolf et al., 2017). Volgens Horrevorts en Bellaart (2018) kunnen eenoudergezinnen verklaard worden door de man-vrouw relatie in Antilliaanse gezinnen, waarbij het krijgen van kinderen onder Antillianen historisch gezien niet een vanzelfsprekendheid is dat ouders gaan trouwen of samenwonen in vergelijking tot gezinnen met een Nederlandse achtergrond (Distelbrink & Ketner, 2011). De meeste eenoudergezinnen ontstaan door scheiding. Een scheiding heeft belangrijke invloed op het inkomen van partners afzonderlijk, waardoor na een scheiding het inkomen bij 16% van de eenoudergezinnen tot onder de armoedegrens daalt. Volgens Tierolf en collega's (2017) valt het op dat jongeren die opgroeien in eenoudergezinnen vaker emotionele problemen en probleemgedrag ontwikkelen dan hun leeftijdgenootjes in tweeoudergezinnen en vaker slechter presteren op school. Voor een gedeelte van deze gezinnen worden de lagere ontwikkelingskansen veroorzaakt door de ongunstige financiële situaties van de eenoudergezinnen. Het kan dus zo zijn dat de genoemde problemen meer samenhangen met een laag inkomen, of met de scheiding, dan met het alleenstaand ouderschap (Tierolf et al., 2017).

Tenslotte heeft in Nederland ongeveer 46% van de Antilliaanse-Nederlanders een middelbaar opleidingsniveau, ongeveer 33% is laagopgeleid en ongeveer 20% is hoogopgeleid (Horrevorts & Bellaart, 2018). Holter (2014) zegt dat Antilliaans-Nederlandse jongeren hun onderwijsloopbaan vaak al starten met een taalachterstand doordat zij de Nederlandse taal onvoldoende beheersen. Zo spreken Antilliaanse-Nederlanders de Nederlandse taal ook niet altijd thuis en hierdoor lopen Antilliaans-Nederlandse jongeren een groter risico om vroegtijdig schoolverlater te worden omdat deze achterstanden onvoldoende worden ingelopen tijdens hun onderwijsloopbaan. Daarnaast zegt Traag (2008) dat Antilliaans-Nederlandse jongeren uit eenoudergezinnen meer risico lopen op voortijdig schoolverlaten, door gebrek aan financiële, sociale, culturele of menselijke hulpbronnen. Daarbij speelt ook een rol dat binnen bepaalde sociale klassen de kosten van onderwijs zwaarder wegen dan het behalen van een diploma.

3.4 Welke verklaring geven Antilliaanse-Nederlanders

Antilliaanse-Nederlanders geven volgens Horrevorts en Bellaart (2018) schaamte, gebrek aan kennis van het zorgsysteem, zakelijke houding en de taalbarrière aan als verklaringen waarom zij de weg naar eerstelijns zorg minder goed weten te vinden.

Als eerste geven Antilliaanse-Nederlanders in het onderzoek van Hamdi, Koçak, Bellaart en Van den Toor (2017) aan dat er een negatief beeld is van de geestelijke gezondheidszorg (voortaan GGZ). Hierdoor spelen schaamte en taboes een grote rol, want men wil niet bekend staan als “die gek die naar het GGZ gaat”. Dit maakt dat de Antilliaanse-Nederlander weinig gebruikt maakt van de GGZ. Antilliaanse-Nederlanders merken dat het beeld aan het veranderen is, voornamelijk bij de jongste generaties, want zij voelen zich vrij om over GGZ te praten waardoor de kennis en de acceptatie over GGZ toeneemt binnen de cultuur.

Vervolgens vertellen Antilliaanse-Nederlanders in het onderzoek van Hamdi en collega's (2017) dat ze de weg naar de huisarts en de acute zorg (ziekenhuis) goed weten te vinden, maar ze hebben beperkte kennis als het gaat om het gehele zorgsysteem. Dit komt volgens hen vooral omdat het zorgsysteem complex is, met name wanneer er een taalachterstand is. Daarnaast kan beperkte kennis van het eigen lichaam een rol spelen bij de toegankelijkheid en aansluiting van de gezondheidszorg. Ze begrijpen dat het zorgsysteem lastig te veranderen is, maar volgens de Antilliaanse-Nederlanders kan de oplossing liggen bij voorlichting.

Daarnaast geven Antilliaanse-Nederlanders aan dat ze moeite hebben met de zakelijke houding van de professional (Hamdi et al., 2017). Ook vinden ze dat de zorg te weinig rekening houdt met specifieke omgangsvormen binnen de Antilliaanse gemeenschap. In het onderzoek van Hamdi en collega's (2017) wordt als voorbeeld genoemd de ‘tienminutenregel’ bij de huisarts, per consult mag je maar één klacht bespreken, voor andere klachten moet je een nieuwe afspraak maken. Omdat de huisarts de eerst contactpersoon is in de eerstelijns zorg, verwacht de Antilliaanse-Nederlanders van hem empathie en betrokkenheid.

Tenslotte wordt beschreven dat de taal een probleem kan zijn voor Antilliaanse-Nederlanders zowel bij de toegankelijkheid als bij de aansluiting in de zorg. Wanneer ze de taal onvoldoende spreken kunnen er allerlei misverstanden en barrières ontstaan. Daarnaast is in de praktijk een familielid vaak de tolk, wat voor belemmerende factoren kan zorgen, voornamelijk in de ouder-kindrelatie als het gaat om taboeonderwerpen zoals seksualiteit en GGZ (Hamdi et al., 2017). Volgens Bellaart (2018) is de valkuil van professionals dat ze ervan uitgaan dat de Antilliaanse-Nederlanders de Nederlandse taal goed beheersen.

3.5 Conclusie

Antilliaans-Nederlandse jongeren zijn oververtegenwoordigd in de jeugdzorg. Deze jongeren groeien vaker op in armoede, in een éenoudergezin en zijn vroegtijdige schoolverlaters. Deze verschillende factoren lijken elkaar te beïnvloeden. Als een Antilliaans-Nederlandse jongere opgroeit in eenoudergezin en de moeder een migratieachtergrond heeft, is haar arbeidspositie vaak erg zwak doordat ze laagopgeleid is, geen erkende opleiding heeft en een taalachterstand. Dit heeft weer effect op haar inkomsten, waardoor deze jongeren vaak opgroeien in armoede. Doordat ze opgroeien in eenoudergezinnen, hebben ze vaak minder sociale interacties. Deze jongeren lopen vaak ook zelf vast op school, omdat ze bijvoorbeeld een taalachterstand hebben die ze vaak niet kunnen inhalen en hierdoor vroegtijdig stoppen met school. Antilliaans-Nederlandse jongeren geven verschillende redenen aan om geen of te laat hulp te zoeken. In de

literatuur staat beschreven dat de directe communicatiestijl van zorgprofessionals een belemmerende factor is om hulp te zoeken, die vaak samenhangt met taalbeheersing, weinig kennis van het zorgsysteem en een gebrek aan werkrelatie met de zorgprofessional. Verder geven Antilliaanse-Nederlanders aan dat er een negatief beeld is van de GGZ, hierdoor spelen schaamte en taboes een rol bij het bespreken van de GGZ, men wil immers niet bekend staan als “die gek die naar het GGZ gaat”.

4. LOYALITEIT BINNEN NIET-WESTERSE CULTUREN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt door middel van literatuurstudie antwoord gegeven op de deelvraag: “Wat is er uit eerder contextueel onderzoek bekend over loyaliteit in niet-westerse culturen?” Het begrip ‘loyaliteit’ wordt in dit hoofdstuk verder uitgediept, zoals deze in de contextuele benadering wordt gebruikt. Om die reden begint dit hoofdstuk met een korte beschrijving van de contextuele theorie. Daarna gaat het onderzoek verder in op ‘loyaliteit’ vanuit de oogpunten van Ivan Boszormenyi-Nagy. Vervolgens wordt onderzocht welke betekenis loyaliteit heeft binnen een niet-westerse cultuur. Tenslotte wordt dit hoofdstuk afgesloten met de conclusie, waarbij antwoord wordt gegeven op de deelvraag.

4.2 Grondlegger Contextuele benadering

Ivan Boszormenyi-Nagy (voortaan Nagy) is een Hongaars-Amerikaanse psychiater. Hij ontwikkelde de contextuele benadering, die gebaseerd is op de premisse dat mensen elkaar nodig hebben voor hun bestaan (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 2012). Deze onderlinge afhankelijkheid en de noodzaak van verbondenheid in relaties leidt volgens Nagy tot de ethische verplichting om te geven en het recht om te ontvangen (Van der Meiden, Noordegraaf & Van Ewijk, 2018). Volgens Van der Meiden, Verduijn, Noordegraaf en Van Ewijk (2019), zijn deze ethische noties van verbondenheid en rechtvaardigheid uitgewerkt als loyaliteit en verantwoordelijkheid, wat zichtbaar wordt in wederzijds geven en ontvangen en een voorwaarde is voor hechte, levensvatbare, duurzame en betrouwbare relaties. Met de balans van geven en nemen wordt een relatie bedoeld waarin een evenwicht bestaat tussen wat we investeren en wat we van de ander ontvangen, waarbij er rekening gehouden wordt met wat jij nodig hebt en dat jezelf rekening houdt met wat de ander nodig heeft. Hierdoor ontstaat vertrouwen in de ander en zijn we zelf betrouwbaar, dit wordt ook wel een rechtvaardige relatie genoemd (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 2012). De contextuele benadering kent vier dimensies: objectieve feiten, individuele psychologie, interactie en relationele ethiek (zie Tabel 4.1), die verweven zijn met elkaar (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 2012).

Dimensie (objectieve)feiten	1: In deze dimensie gaat het in de essentie over de feiten van het leven en van relaties die er zijn en moeilijk veranderd kunnen worden.	• Genetische uitrusting • Lichamelijke gezondheid • Geschiedenis • Gebeurtenissen in onze levensloop

Dimensie individuele psychologie	2:	In deze dimensie gaat om de manier waarop het individu informatie uit de externe omgeving en relaties heeft opgenomen en deze heeft geïnternaliseerd tot cognitieve informatie over overtuigingen, ervaringen, gevoelens, emoties, motivaties, wilskracht en herinneringen.	Manieren hoe individuen ontwikkelen om te streven naar macht, genot en liefde.
Dimensie (systemische) interactie	3:	In deze dimensie gaat het over de communicatiepatronen in relaties.	• Patronen • Machtsverhoudingen • Gemeenschappelijke overtuigingen
Dimensie relationele ethiek	4:	In deze dimensie gaat het over de balans tussen wat mensen geven in relaties ten opzichte van wat zij gerechtigd of verdienen zijn van anderen te ontvangen.	• Loyaliteit • Zorg dragen • Dialoog • Constructief en destructief recht

Tabel 4.1 Hargrave, Pfitzer en Michiels (red.), 2005

4.3 Loyaliteiten vanuit het oogpunt van Nagy

Nagy onderscheidt twee soorten loyaliteit; existentiële loyaliteit en verworven loyaliteit. Existentiële loyaliteit, ook wel verticale loyaliteit genoemd, ontstaat doordat de ouders hun kind het leven hebben gegeven en het kind zijn leven van zijn ouders heeft gekregen. Als ouders tijdens de ontwikkeling van hun kind steeds beschikbaar voor hem zijn, versterken ouders op deze manier de loyaliteit van hun kind. Het kind versterkt deze band door hetgeen wat hij voor zijn ouders doet (Onderwaater, 2018). Volgens Dillen (2004) hebben ouders meer verantwoordelijkheid voor het kind dan andersom, hierdoor is het kind in eerste instantie gerechtigd meer te ontvangen dan te geven. Naarmate het kind ouder wordt gaat het kind steeds meer voor zijn ouders zorgen en zullen de rollen omgekeerd zijn. Daarnaast is verworven loyaliteit, ook wel horizontale loyaliteit genoemd, een relatie die gebaseerd is op wederzijdse investeringen met een existentiële component, zoals relaties tussen broers en zussen, vrienden, (huwelijks)partners en collega's (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 2012).

4.4 Loyaliteitsconflict

Loyaliteiten kunnen met elkaar botsen, doordat er steeds keuzes moeten worden gemaakt tussen de loyaliteit van de één ten opzichte van de loyaliteit van de ander. Dit is onvermijdelijk en inherent aan het leven (Onderwaater, 2018). Het losmaken van de ouders kan als een deloyale daad worden beleefd, waardoor er spanningen kunnen ontstaan bij het kind. Het kiezen van een

levenspartner kan een aanleiding zijn voor een loyaliteitsconflict. Wanneer het beide partners niet lukt om een evenwicht te vinden kunnen ze klem komen te zitten tussen de existentiële en verworven loyaliteit (Onderwaater, 2018). Volgens Boszormenyi-Nagy en Krasner (2012) zijn loyaliteit en loyaliteitsconflict moeilijk van elkaar te onderscheiden, maar loyaliteitsconflict heeft vooral betrekking op een situatie waarin iemand gevangen zit tussen twee duidelijk met elkaar wedijverende loyaliteitsobjecten. Dillen (2004) stelt dat Nagy zegt dat men pas echt vrij kan worden als men de existentiële relaties bewust beleeft.

Verder zegt Knud-son-Martin (in Van der Meiden et al., 2019) dat als men niet openlijk loyaal kan zijn en men de loyaliteit gaat ontkennen, loyaliteit onzichtbaar wordt. Dit brengt per definitie onvrijheid met zich mee in keuzesituaties en kan het proces van het verkrijgen van autonomie en vrijheid om te leven stagneren. Daarnaast zegt Onderwaater (2010) dat ook delinquentie, het weglopen van adolescenten en drugsgebruik kunnen worden verklaard vanuit onzichtbare loyaliteit. Door het delinquente gedrag kan de jongere bijvoorbeeld op diepere niveaus proberen zijn ouders te beschermen tegen de pijn van hun stukgelopen leven, terwijl aan de oppervlakte de jongere meer deloyaal lijkt. Het gedrag kan ertoe leiden dat er binnen het gezin een gemeenschappelijke zorg ontstaat over het probleemgedrag, waardoor hun gemeenschappelijke waardensysteem wordt versterkt. Ondanks dat het ook hun onderlinge loyaliteit verhoogt gaat dit wel allemaal ten koste van hem.

Tenslotte zegt Boszormenyi-Nagy (2000) dat gespleten loyaliteit de ergste vorm van een loyaliteitsconflict is wanneer kinderen als het ware partij moeten kiezen voor een van de ouders, terwijl hun wortels bij beide ouders liggen en ze tegenover beide loyaal willen blijven. Het geven aan de een wordt dan gelijk tekortgedaan aan de ander. Een gedwongen losmaking van één ouder heeft een vernietiging van vertrouwen tot gevolg, wat maakt dat het volwassen geworden kind niet in staat is een positieve relatie te ontwikkelen met de andere ouder. Daarnaast kan gespleten loyaliteit evenzeer vernietigend werken wanneer het kind moet kiezen tussen zijn alleenstaande moeder, grootmoeder, tante, zuster of een andere voor hem belangrijke volwassene (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 2012).

4.5 Loyaliteit binnen niet-westerse culturen

Nagy neemt zijn eigen westerse tradities en gewoonten als universeel geldend aan. Toch lijkt volgens Dillen (2004), Nagy's theorie in vele situaties van pas te kunnen komen. De vraag die openblijft is: zijn er bepaalde culturele contexten waarin zijn theorie absoluut niet toegepast kan worden (Dillen, 2004). Volgens Heireman (in Dillen, 2004) zijn er zeer weinig onderzoeken geweest naar de effecten van de contextuele therapie, laat staan naar een verschil in effect van afhankelijkheid van de culturele en sociale positie. Er kan worden gezegd dat Nagy in zeker mate inconsequent is. Enerzijds pleit hij zeer sterk voor de rechten van minderheden en een internationaal platform waar ze hun stem kunnen laten horen (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 1978 in Dillen, 2004), anderzijds besteedt hij weinig aandacht aan concrete levenswijzen van niet-westerse volken in zijn theorievorming, wat overigens niet wil zeggen dat de theorie en de opvattingen over 'loyaliteit' niet universeel zijn maar wel dat het eenzijdig het westerse ethos als uitgangspunt heeft (Dillen, 2004).

Jongeren met een migrantenachtergrond kunnen leven tussen twee culturen ervaren als conflictueus. Ze krijgen van hun ouders mee dat ze een positieve bijdrage moeten leveren aan de toekomst, ondanks de moeilijke en complexe erfenis. Volgens Van Moorter (2009) uiten jongeren met een migrantenachtergrond dit door middel van existentiële loyaliteit, interculturele loyaliteit en intergenerationele loyaliteit. Doordat de jongeren loyaal zijn ten opzichte van hun ouders en hun culturele achtergronden krijgt de balans van geven en nemen hierdoor een complexe context. Dit betekent respect voor de eigen cultuur en traditie, loyaal blijven aan hun opvoeding en deze betekenis geven in hun westerse leven. Daarnaast zegt Van Moorter (2009) uit verworven loyaliteit bij jongeren met een migrantenachtergrond naar de zogenaamde westerse samenleving zich via de weg van integratie. Problemen kunnen zich aandienen wanneer ouders dwingend eisen stellen aan de jongeren, vaak onbewust en tegelijk met een zeker wantrouwen naar de westerse cultuur kijkend. Hierdoor hebben jongeren niet de vrijheid om een eigen zoekproces te doorlopen. Bij de ouders leeft er vrees voor verlies van hun eigen cultuur en traditie. Als jongeren eigen keuzes maken zijn ze vaak deloyaal aan hun ouders en hun eigen cultuur. Hierdoor kunnen er spanningen ontstaan waardoor een loyaliteitsconflict optreedt. De gevoeligheid voor erkenning van zijn roots is heel hoog voor de jongere. Elke vorm van misprijzen, spot en negativiteit van anderen ten aanzien van de gewoonten van de jongeren kan hevige emoties uitlokken wat zich soms ook kan vertalen in agressief gedrag naar autochtonen. Desondanks zeggen Jessurun en Rhmaty (2010) dat deze jongeren zich wel goed kunnen aanpassen aan wat de situatie eist en dat betekent dat thuis andere normen en waarden gelden dan op school of op straat.

4.6 Conclusie

Loyaliteit speelt in ieders leven een belangrijke rol, maar er is weinig bekend over hoe loyaliteit, zoals Nagy het omschrijft, tot uiting komt in een niet-westerse cultuur. Wel valt op dat bij jongeren zowel met een westerse cultuur als met een migrantenachtergrond dezelfde gedragingen tot uiting komen, vooral wanneer jongeren deloyaal zijn naar hun ouders en zich losmaken van hun ouders. Als ouders het hier niet mee eens zijn kan er spanning ontstaan tussen de jongere en zijn ouders waardoor de jongere in een loyaliteitsconflict belandt. Het grootste verschil is hoe existentiële en verworven loyaliteit tot uiting komt bij deze jongeren. Ze komen bij beide groepen op eenzelfde manier tot uiting alleen bij jongeren met een migrantenachtergrond speelt bij existentiële loyaliteit hun culturele context ook nog een rol. Bij de verworven loyaliteit speelt “hun zogenaamde westerse samenleving” een rol via de weg van integratie, waarbij de jongere niet de vrijheid ervaart om zijn eigen zoekproces te doorlopen. Hierdoor kan een jongeren met een migrantenachtergrond te maken krijgen met onzichtbare loyaliteit, doordat de jongeren zich niet openlijk loyaal kan uiten, waardoor dit onvrijheid met zich mee brengt en het proces van autonomie en vrijheid om te leven kan stagneren. Desondanks kunnen jongeren met een migrantenachtergrond zich goed aanpassen aan wat de situatie van hem eist, maar willen ze wel erkenning voor hun roots. Negativiteit van een ander ten aanzien van de gewoonten van de jongeren kan zich soms vertalen naar delinquentie gedrag, wat kan leiden dat er binnen het gezin een gemeenschappelijke zorg ontstaat over het probleemgedrag. Hoewel dit de onderlinge loyaliteit wel verhoogt gaat dit ten koste van de jongeren.

5. ROL VAN LOYALITEIT

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal antwoord worden gegeven op de vraag hoe de jongere en de ouder de ouder-kind relatie ervaren, wat ze met elkaar bespreken en wat zij van elkaar nodig hebben. Daarnaast wordt er beschreven welke rol loyaliteit heeft. Vervolgens zal er beschreven worden wat de rol van het systeem is op de hulpvraag van de jongere en wie van het systeem op de hoogte is, van de betrokkenheid van hulpverlening, wat ze daarvan vinden en hoe de geïnterviewde de steun ervaart van zijn systeem. Ten slotte zal dit hoofdstuk afgerond worden met een conclusie die antwoord zal geven op de deelvraag “Welke rol spelen loyaliteit en het systeem van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun ouders in de hulpvraag?”. De analyses worden aangevuld door verwijzingen naar interview regelnummering en citaten uit de interviews.

5.2 Contact ouder-kind

De ouder-kind relatie wordt door alle geïnterviewden zowel positief als negatief te ervaren. Zo zegt één van de ouders: *“Nou op zich, goed. Maar soms ja dan botst het ook wel. En ja. Kinderen willen meestal alleen maar ja horen. En wanneer ze nee horen dan laten ze zich wel kennen”* (4;2). Op zo’n moment dat de jongere zich laat kennen ervaren de ouders de ouder-kind relatie als negatief.

Desondanks zei een jongere het juist als positief te ervaren wanneer zijn ouder streng is, maar dat hij boos wordt door de toon waarop zijn moeder dit doet (1;30). Bovendien benoemen ouders en jongeren verschillende dingen die ze nodig hebben in het ouder-kind contact. Ouders verwachten dat hun kind naar hen luistert en respect toont. Zo geeft een moeder aan: *“Ik merk wel dat ik het gebrek aan respect naar mij toe wel heel erg irritant vind”* (7;218). Jongeren verwachten in het contact met hun ouder(s), dat ouders er voor hen zijn (1;80).

Daarnaast vertelden alle geïnterviewden dat als ze ergens mee zitten ze dit als ouder en kind kunnen bespreken. Sommige geïnterviewden gaven wel aan dat ze dan wel kijken of het iets is wat ze met hun ouder of kind kunnen bespreken of niet. Zo vertelde een ouder, mijn kind merkt het wel als er iets met mij aan de hand is, maar ik weeg af of het iets is wat ik met haar kan bespreken (4;60-68). En vinden zowel jongeren als ouders het prettig dat ze advies krijgen van de ander (8;456-470). Tenslotte geven ouders aan, die een kind op een groep hebben wonen, dat de frequentie van het contact met hun kind te laag is.

5.3 Systeem

De meeste geïnterviewden geven aan dat naast hun gezin van herkomst ook andere mensen die zij belangrijk vinden ook op de hoogte zijn van de betrokkenheid van hulpverlening. Een jongere zegt daarover: *“Ja dan heb ik het wel alleen over mijn moeder, vader en zussen. Qua andere familie, ja dan praten wij niet echt over mijn problemen. Dat is gewoon ons geheim.*

Een paar familieleden wel, zoals mijn tante in Curaçao en eh toen heb ik nog video gebeld hier met mijn nicht en mijn oom, gewoon eigenlijk belangrijke familie, want de familie is best wel groot” (1;207 & 218).

Daarentegen geven enkele geïnterviewden aan dat het niet nodig is dat de mensen die zij belangrijk vinden betrokken worden in hun behandeling mits dit van belang is voor de behandeling. Echter geven het merendeel van de geïnterviewden aan dat zij van ouder(s), broer(s), zus(sen), oom(s) en tante(s) hebben vernomen wat zij vinden van het in aanraking komen met hulpverlening. Ze krijgen verschillende reacties, zo zegt een jongere over zijn moeder: *“Ze is wel teleurgesteld, maar nu is ze wel blij dat het goed gaat” (1; 230).* Een ander zegt over haar moeder: *“Mijn moeder was het er eigenlijk niet mee eens in het begin. Heel veel weerstand ook van haar. Zij had zoiets van we kunnen het zelf ook wel oplossen. Uiteindelijk zien ze ook wel weer het profijt” (4; 134, 138, 160).*

Ondanks de tegenstrijdige gevoelens in het begin, zijn de familieleden blij met alle hulp en zijn ze blij met de resultaten. Hierdoor ervaart het merendeel van de geïnterviewden de steun van hun (groot)ouder(s), broer(s), zus(sen), oom(s) en tante(s) als positief. Een jongere zegt daarover: *“Ik heb zo lopen janken. Ik had mijn opa zo vast dat was het probleem. Mijn opa bleef de hele tijd aan mij trekken” (3;138, 142 &144).* Volgens de geïnterviewden dient het systeem als luisterend oor, geeft het tips of ondersteunt het de geïnterviewden (1;347).

5.4 Loyaliteit

Het merendeel van de geïnterviewden ervaart de vertrouwensband tussen ouder-kind zowel positief als negatief. Geïnterviewden ervaren de vertrouwensband negatief als de ander informatie achterhoudt. Zo zegt deze jongere: *“Mijn vader zei ineens een keer je moet ergens heen. Er waren al twee mensen in de auto, toen dacht ik wie was dat. Toen vroeg ik mijn vader. Wie zijn dat? Dus toen zei hij mijn vader uhm uhm.... daar ga je wonen” (2;152 &154).* Daarentegen ervaren geïnterviewden de vertrouwensband als positief als de andere eerlijk is en hen doet verbazen, een ouder verwoordt het als volgt: *“Ik ben heel erg blij eigenlijk blij verrast dat hij daarmee akkoord gaat. Om het te proberen. Want ik had eigenlijk gedacht, van zo ja pff. Dat therapeutische gelul daar wil ik helemaal niet mee bezig zijn. Wat een onzin” (7;136 &138).*

Verder geven de meeste ouders wel aan dat zij het belangrijk vinden dat hun kind een positief contact heeft met de andere ouder en dat zij dit steunen (8;786). Zo zegt deze ouder: *“Ik heb contact over mijn kind. Ik hou hem daarvan op de hoogte. En dat weet mijn kind wel” (7;460 & 462).* Het valt op dat jongeren niets negatiefs over hun ouder(s) zeggen (2; 62), maar dat ouder(s) (5;120 & 122) dit andersom wel doen.

Daarnaast geven twee jongeren aan zich soms zorgen te maken om een familielid, zo zegt deze jongere over zijn vader: *“Wat ik ook een minpunt vind is dat hij drinkt. Het is meestal gewoon, twee drie keer in de week drinkt ie een fles maar ik vind dat op zich wel veel” (1; 50 &52).* Ook twee ouders geven aan dat hun kind zich zorgen maakt over hen, zo zegt deze ouder: *“Ik denk*

wel dat hij zich een beetje zorgen over mij maakt. “Toen ik zwanger was, heb ik een hersenbloeding gehad. Ik zou weer een hersenbloeding kunnen krijgen” (7;490 & 494). De meeste ouders vertellen in de interviews niet dat zij zorgen om hun kinderen hebben.

Vervolgens geeft één jongeren aan dat zijn ouders normen en waarden belangrijk vinden en dat hij zich hieraan moet houden, zoals zich niet mengen in gesprekken van volwassenen en ouderen met u aanspreken (2;296 & 300). Daarnaast zegt een andere jongere dat het voor zijn moeder belangrijk is om onderling hun moedertaal te spreken. Deze moeder geeft dit ook aan in het interview, ze vindt het jammer dat ze hem zijn taal laten vergeten (6;16), letterlijk gaf zij het volgende aan: *“In het begin toen ik net in Nederland, was zeiden ze dat ik Nederlands moest praten met hem. We mochten geen Papiaments praten, want hij begrijpt niet alles in het Papiaments. Zijn gezinsvoogd van Den Haag wilde niet dat wij Papiaments spraken. Ze zeiden als ik Papiaments met hem ging praten zouden ze ophangen”* (6; 12 & 20-22). Ook de meeste andere geïnterviewde ouders geven aan dat ze het belangrijk vinden dat hulpverlening rekening houdt met hun normen en waarden.

Ten slotte is het van belang dat de ouder zijn vertrouwen en goedkeuring naar het kind uitspreekt, want dan kan het kind serieus aan de slag met zijn behandeling (7;134).

5.5 Conclusie

Alle geïnterviewden ervaren het contact tussen ouder en kind als positief. Als zowel de jongeren als de ouders ergens mee zitten kunnen ze bij elkaar terecht, sommige ouders oordelen wel of het iets is wat ze met hun kind kunnen bespreken. Daarnaast geeft de meerderheid van de geïnterviewde jongeren en ouders aan dat hun systeem vaak wel op de hoogte is van de betrokkenheid van hulpverlening, maar willen ze niet dat hun systeem betrokken wordt in de behandeling, tenzij dit wel van belang is voor de behandeling. Verder geven de meeste geïnterviewde jongeren en ouders aan dat ze de steun van hun systeem als prettig ervaren, omdat ze hierdoor met elkaar in gesprek komen en ze advies kunnen vragen. De aanwezige loyaliteit tussen een ouder en kind lijkt soms invloed te hebben op de hulpvraag van de jongeren, want de jongere vindt het belangrijk wat de ouder vindt. Ze willen het probleem binnen hun eigen gezin of gezin van herkomst houden en andere niet lastigvallen met hun probleem. Hierdoor is het wel onduidelijk welke rol het systeem in de hulpvraag speelt, loyaliteit lijkt hierin wel een cruciaal concept te zijn.

6. AANSLUITEN BIJ ANTILLIAANSE-NEDERLANDERS

6.1 Inleiding

Eerst zal beschreven worden hoe ouders zelf stappen ondernemen in de zorg, welke adviezen ze hebben, de reden van eerste contact en het gedrag van jongeren. Vervolgens zullen de verwachtingen die Antilliaanse-Nederlanders van hulpverlening hebben worden besproken en hoe wordt het contact tussen hulpverlening-ouders en tussen de betrokken hulpverleners ervaren. Om zicht te krijgen op de competenties die een hulpverlener nodig heeft om intercultureel te werken zijn er expertinterviews geweest met mevrouw Dia Wilbrink en mevrouw Sustanque Mokveld. Er zal beschreven worden waarom experts scholing belangrijk vinden, hoe je het beste kunt aansluiten bij Antilliaanse-Nederlanders en welke rol loyaliteit en hun systemen hebben. Tenslotte zal er antwoord worden geven op de deelvragen: “Wat zeggen Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun ouders over wat ze nodig hebben van de hulpverleners?” en “Wat kan de hulpverlener doen om beter aan te sluiten bij de hulpvraag van de Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun systeem?”

6.2 Hulpverlening

Ouders met inwonende kinderen geven aan dat wanneer ze merken dat hun kinderen hulp nodig hebben zij zelf op onderzoek gaan binnen de hulpverlening (8;171). Echter geeft een van de ouders aan dat jeugdzorg een slechte naam heeft, want je hoort verhalen dat ze je kind uit huis halen. Hierdoor wil zij niet in contact komen met hulpverlening (4;452 & 456), daarentegen wil ze wel voorkomen dat de situatie uit de hand loopt en dat het kind wellicht uithuisgeplaatst moet worden (4;154).

Acht geïnterviewden geven aan dat het eerste contact met de hulpverlening niet vrijwillig is gegaan. De eerste contacten met hulpverlening verschillen van wijkteam tot leerplichtambtenaar, politie, jeugdzorg en jeugdreclassering (7;82). Ook de leeftijd van de jongeren verschilt enorm, deze ligt tussen 1,5 en 16 jaar. Als reden wordt vaak gegeven dat de jongeren niet luisteren naar hun ouders en leerkrachten en vaak hun eigen gang gaan en als gevolg hiervan in aanraking zijn gekomen met hulpverlening (2;92).

Desondanks geven zeven geïnterviewden aan dat de hulpverlening weet wat jongeren nodig hebben en hen ondersteunt in het veranderen van zijn gedrag. Zo vertelde een jongere: *“Ik word soms een beetje boos. Hun helpen mij soms. Om alles op te lossen”* (3;192 & 214-216). Ondanks dat de geïnterviewde niet altijd blij is met het feit dat de jongere zorg krijgt, ervaren ze wel steun van hulpverleners en merken ze verschil in gedrag.

Tenslotte is het voor de meeste ouders bekend welk pad zij moeten bewandelen om een hulpverleningstraject op te starten, je kan naar de huisarts (4;678). Je kan ook het wijkteam of organisatie die je denkt nodig te hebben direct benaderen (8;171). Daarnaast geeft een andere ouder aan dat het soms maanden kan duren voordat hulpverlening opgestart kan worden (7;96). Hierdoor is het belangrijk dat hulpverlener de cliënt leert kennen, door met hem te praten en

aan te sluiten (1;428-430). De toon waarop lijkt hierbij van groot belang, vooral om de cliënt niet af te schrikken. Zo vertelde een ouder: *“Ik heb ook weleens gehad dat ik dan belde. En dan zat er een man aan de telefoon of iemand anders en dan ligt het eraan hoe diegene met je communiceert. Dat kan ook die drempel zijn waarvan je denk wow. Van oké laat maar, weet je”* (4;692). Een ouder geeft als tip dat de hulpverlening aan zijn imago kan werken door bijvoorbeeld een inloopmiddag te organiseren (4;654).

6.3 Verwachtingen ten opzichte van de hulpverlener

Zeven geïnterviewden geven aan dat ze het belangrijk vinden dat hulpverleners zich houden aan gemaakte afspraken, want dit verwacht de hulpverlener immers ook van hen. Hulpverleners kunnen hiervoor zorgen door te doen wat ze beloofd hebben, en als dit niet lukt door dit eerlijk en transparant te vertellen aan de geïnterviewde (6;335, 353 & 357).

Verder geven acht geïnterviewden aan dat ze het belangrijk vinden dat er contact is tussen de hulpverlener en de ouder. Door het contact kan er een positieve samenwerking ontstaan tussen de hulpverlener en de ouder, wat de behandeling van het kind kan bevorderen (7;102). De ouder hoort dan ook van de hulpverlener hoe toegewijd de jongere is aan zijn behandeling. Daarnaast willen de geïnterviewden ook weten waar de hulpverlener mee bezig is en verwachten ze een terugkoppeling te krijgen van de hulpverlener. Hierdoor krijgt het geïnterviewde vertrouwen in de hulpverlener en het hulpverleningstraject. Het merendeel van de geïnterviewden geeft echter wel aan dat ze het belangrijk vinden dat de betrokken hulpverleners goed samenwerken en een goede onderlinge communicatie hebben, temeer daar er vaak meerdere partijen bij betrokken zijn. Zo vertelde een ouder: *“De interne begeleider, directeur en de wijkverpleegkundige vond ik wel. Maar als het weer terug moet koppelen aan de juf en hoe de juffen daarmee om gaan niet. Dat vind ik. Zitten we niet op 1 lijn. (. . .) Dan denk ik prima als je iets anders wil doen, maar dan moet je geen afspraken maken met mijn kind. Want zij moet zich wel daaraan houden. En jij houdt je er niet aan”* (4;222, 224 & 242-246). Want als de hulpverleners niet goed communiceren, heeft dit directe gevolgen voor de jongeren en de ouder, zo verschijnt een ouder bijvoorbeeld niet op een behandelplanbespreking (6;143 & 152).

Tenslotte geven ouders aan dat ze het wel belangrijk vinden dat het contact, naast het face-to-face contact, telefonisch gebeurt en niet via WhatsApp. Zo vertelde een ouder: *“Ik vind het soms heel vervelend want bij bepaalde dingen hou ik er niet van dat het via de app gaat. Ik heb zoiets, ik vind bellen persoonlijker. En heel vaak, wat ik wel vervelend vind is als er een app wordt gestuurd zie je nooit degene zijn naam. En dan heb ik zoiets van ja met wie heb ik genoeg dan. Dat vind ik heel erg vervelend”* (5;162).

6.4 Interculturele hulpverlening

Wilbrink en Mokveld herkennen de verklaringen die niet-westerse mensen en onderzoekers geven waarom deze doelgroep oververtegenwoordigd zijn binnen de jeugdzorg. De experts geven aan dat de Antilliaanse-Nederlanders geen vertrouwen hebben en wantrouwend zijn naar de jeugdzorg (12;538). Zodra vluchtelingen en migranten weten hoe het systeem werkt en weten dat je geen verlengstuk bent van de overheid, dan nemen ze jou als hulpverlener in vertrouwen (11;381), je moet er bovendien altijd van uit gaan dat je alleen het puntje van de ijsberg ziet

(11;387). De experts noemen een aantal methodieken die zouden kunnen bijdragen aan het bouwen van vertrouwen in de interculturele hulpverlening; presentietheorie (11;179), Pinto (11;443) en KIVA-model (11;447). Beide experts noemen de methodieken beschermjassen en contextuele benadering (12;126-136), met deze methodiek krijg je zicht op hoe het werkt in niet-westerse migranten families, hoe de familiebanden zijn (11;37) en hoe je kunt kijken vanuit de wij-cultuur (12; 202). Deze methodieken kunnen hulpverleners ook ondersteunen in communicatie met Antilliaanse-Nederlanders, zodat je als hulpverlener de plank niet mislaat hierin (12;486). Beide experts geven aan dat het belangrijk is om hulpverleners te blijven scholen in het systemische denken om zo het perspectief helder te krijgen en aan te sluiten. Volgens Wilbrink begint het bij de basis, zo zegt Wilbrink hierover: *“Ze zijn te slecht opgeleid. Ze zijn nauwelijks nog gewend om te denken in systemen en netwerken. Wij hebben hier een nieuwe opleiding gestart Social Work en ze zijn helemaal vergeten dat het systemische er ook in hoort als dikke rode draad. Daar komen we nu allemaal na drie jaar achter. Dus ik sta helemaal niet meer achter hoe wij op dit moment hulpverleners opleiden”* (11;161-163).

Naast de methodieken zijn er ook migrantenorganisaties waar hulpverleners werken met een niet-westerse achtergrond die zich richten op niet-westerse migranten en hulpverlening niet vanuit een witte bril (11;67). Zo zegt Wilbrink: *“Hier in Zwolle hebben we bezoekvrouwen. Dat zijn vrouwen uit de eigen culturele context. Die worden opgeleid en dan gaan ze bij vrouwen op bezoek. (. . .). En die zegt hoi hier ben ik. Eigen cultuur, eigen taal en kan ik eens een keer een kopje thee komen drinken. Want ik hoor dat jullie het een beetje moeilijk hebben. Fantastisch project. Dat hoef ik als witte hulpverlener niet te gaan doen”* (11;285-293). Hulpverlening door mensen met dezelfde culturele achtergrond als de cliënt kan voor de cliënt prettig zijn met name als er een taalbarrière is. Daarentegen wil dit niet zeggen dat dit beter is voor de witte hulpverlener, de witte hulpverlener wordt dan eigenlijk niet aangezet tot het zich verdiepen in niet-westerse migranten (11;451-459). Daarom zeggen beide experts dat het belangrijk is dat je weet hoe het werkt binnen een wij-cultuur. Hierover zegt Mokveld: *“Ik denk dat je als hulpverlener echt kennis moet hebben van de wij-cultuur en de ik-cultuur en hoe dat werkt. Daar moet je echt iets van afweten om aansluiting te kunnen vinden. Dat vind ik een belangrijke waarde, zeker in het contact. Bij Timon geef ik training interculturele communicatie aan collega's. Hoe om te gaan met juist dat stukje perspectief. Juist het aansluiten, wat er gewoon vaak niet is”* (12;492-494 & 46-50). Volgens Wilbrink is het belangrijk om je hier als hulpverlening van bewust te zijn, zeker als je studenten begeleidt voor onderzoek, anders mis je de culturele context en klopt je onderzoek niet (11;211-229).

Verder geven beide experts aan dat loyaliteit een grote rol speelt binnen de wij cultuur, dat loyaliteit goed te herkennen is als je weet hoe het werkt in de wij-cultuur en dat loyaliteit anders tot uiting komt bij binnen een wij-cultuur, zo zegt Wilbrink: *“Loyaliteit werkt anders bij migranten. Het zit veel meer aan de oppervlakte. Veel jongeren denken niet in eigen belang maar in het belang van de groep waar zij toebehoren. (. . .) komt er bijvoorbeeld een familielid aan in Nederland, in het AZC dan halen ze al het geld van de bank en steken ze ze helemaal in de nieuwe kleren. Dat geld geven ze uit, ze gaan lekker eten enz. en dan is het geld op”* (11;11 & 101-105). Volgens Mokveld maakt het niet uit of de Antilliaanse-Nederlander geboren is in Nederland of in hun geboorteland. Zij lopen beide vast in het loyaliteitsvraagstuk, zij zegt

hierover: *“Ik vind dat ze alle twee tegen dat identiteit stukje aanlopen. Wie ben ik? Wie mag ik zijn? De mensen die hier geboren zijn, hebben toch ook bepaalde normen en waarden meegekregen van hun ouders, familie. Dan lopen ze toch een stukje, van wie mag ik zijn, welke mening, wat zeg ik wel op straat, hoe doe ik dat allemaal, hoe ga ik dat naar mijn moeder brengen, niks tegen moeder zeggen, niks tegen mijn vader”* (12;338-344). Daarnaast geven experts aan dat het belangrijk is om het systeem van de Antilliaanse-Nederlanders er altijd bij te betrekken, door het vragen naar het intergenerationele, naar hulpbronnen en verbindingsvragen, of zoals Wilbrink dit zegt: *“Je moet altijd werken vanuit het systemische en vanuit de context. Dat je bij elke hulpverlening, wie het ook is ook al komen mensen met een individuele vraag, je altijd het systeem mee moet nemen. (. . .). Altijd familie achter elke individu zien en daar ook naar vragen. Dus ik betrek het altijd in. En ik stel altijd contextuele vragen. Aan zowel witte mensen als mensen van kleur over wie is er trots op jouw. Wie is er voor jouw betrouwbaar. Wie vertrouwt je. Heb je genoeg vertrouwen gekregen. Als dat soort verbindingsvragen, zijn heel erg belangrijk”* (11;343-347). Hierdoor krijg je zicht op de verwachtingen waar ze aan moeten voldoen, want zo ontstaan de scheurmomenten.

Tenslotte benoemd Mokveld ook dat het voor Antilliaanse-Nederlanders belangrijk is dat de hulpverlener zich ook van zijn kwetsbare kant laat zien, ze zegt hierover: *“Ik zit daar kwetsbaar te zijn en die persoon is helemaal niet kwetsbaar. Die laat niks van zichzelf zien* (12; 532). Mokveld geeft hulpverleners als advies om in het contact met Antilliaanse-Nederlanders naast ze te gaan staan in plaats van er tegenover, ga met ze kijken vanuit perspectief (12;736-738), betrokkenheid, erkenning, interesse in de cultuur, een open houding (12;954-958) en uitleggen wat je gaat doen (bijvoorbeeld *“Ik ga wat vragen stellen, weet je wel. Het gaat misschien over privé dingen, maar als je hier niet over wil vertellen voel dan de ruimte om het niet te willen doen”*) (12;966). Daarentegen zeggen de experts wel dat hulpverleners niet hun mening moeten geven, bijvoorbeeld door te zeggen *“dat is niet goed wat je moeder doet”* (12;978-980).

6.5 Conclusie

De Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun ouders geven aan dat ze het belangrijk vinden in het contact met de hulpverlener, dat de hulpverlener zich aan de gemaakte afspraken houdt, en eerlijk zijn wanneer iets niet gaat lukken, want hierdoor ontstaat er een positieve samenwerking tussen de Antilliaanse-Nederlander en de hulpverlener. Ook is het volgens de Antilliaanse-Nederlander belangrijk dat de hulpverlener de cliënt leer kennen en luistert naar zijn vraag. Experts vullen dit aan, door te zeggen dat de hulpverlener zichzelf ook kwetsbaar zou moeten opstellen dan kan er sneller vertrouwen ontstaan tussen de hulpverlener en de Antilliaanse-Nederlanders waardoor hun wantrouwen afneemt en hun vertrouwen toeneemt. Volgens experts is dit nodig, zodat de stap naar eerstelijnszorg laagdrempelig wordt voor de Antilliaanse-Nederlanders. Daarentegen zeggen ouders dat hulpverlening een slechte naam heeft, enerzijds weten zij welke pad zij moeten bewandelen om een hulpverleningstraject binnen de eerstelijnszorg op te starten, maar anderzijds dit liever niet te doen door de slechte naam. Hierdoor geven Antilliaanse-Nederlanders als tip dat de hulpverlening aan hun imago moet werken, bijvoorbeeld door een inloopmiddag te organiseren.

Tenslotte geven experts aan dat hulpverleners zichzelf moeten blijven verdiepen en scholen in de wij-cultuur, systemisch denken en aansluiten bij de Antilliaanse-Nederlanders, omdat het belangrijk is dat hulpverleners weten hoe loyaliteit tot uiting komt binnen de wij-cultuur, doordat loyaliteit een grote rol speelt binnen de wij-cultuur.

7. CONCLUSIE EN DISCUSSIE

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de vraagstelling; “Welke rol speelt loyaliteit in de hulpvraag die Antilliaans-Nederlandse jongeren hebben en hoe kan de hulpverlener het systeem van de jongere constructief inzetten?”. Door middel van literatuurstudie, diepte-interview en expertinterview zijn de vijf deelvragen beantwoord. Het antwoord op de vraagstelling wordt hieronder gegeven in de conclusie. Daarna volgt een discussie, met daarin beperkingen van dit onderzoek en aanbevelingen.

7.2 Conclusie

Uit eerder onderzoek is gebleken dat Antilliaans-Nederlandse jongeren oververtegenwoordigd zijn in de jeugdzorg. Hoewel Antilliaanse-Nederlanders de weg naar jeugdzorg wel weten te vinden, is een lichtere vorm van zorg, zoals wijkteams en jeugd-ggz minder toegankelijk voor hen. Volgens verschillende onderzoeken hebben de oorzaken waarom Antilliaanse-Nederlanders oververtegenwoordigd zijn in de jeugdzorg invloed op elkaar, zoals opgroeien in een eenoudergezin waarvan de moeder laagopgeleid is, dit invloed heeft op het inkomen waardoor deze Antilliaanse-Nederlanders opgroeien in armoede. Dit wordt ook bevestigd door de geïnterviewde experts, wel met de kanttekening dat dit niet alleen voorkomt bij Antilliaanse-Nederlanders, maar ook bij andere culturen. Daarnaast bevestigen de geïnterviewde Antilliaanse-Nederlanders de verklaringen uit eerdere onderzoeken en geven zij ook aan dat ze niet altijd weten welk pad ze moeten bewandelen om bij de juiste zorginstantie te komen. Bovendien geven de geïnterviewden aan dat jeugdzorg een negatieve naam heeft. Hierdoor ervaren ze weerstand tegen jeugdzorg, dit wordt onderschreven door de geïnterviewde experts. Er kan gezegd worden dat ondanks het negatieve beeld bij de Antilliaanse-Nederlanders van de jeugdzorg zij wel bereid zijn om de samenwerking aan te gaan met de hulpverlener en zullen, als het nodig is, zelf op zoek gaan naar de juiste zorginstantie, daarbij is de toon waarop er met ze wordt gesproken wel heel erg belangrijk.

Er is weinig bekend en geschreven over hoe loyaliteit zoals Nagy het omschrijft tot uiting komt in een niet-westerse cultuur. Wat we echter wel weten is dat Antilliaanse-Nederlanders het leven tussen twee culturen kunnen ervaren als conflictueus. Geïnterviewde experts zeggen dat Antilliaanse-Nederlanders hun eigen verlangens niet vooropzetten en soms niet eens weten wat die verlangens zijn omdat de verlangens van de groep voorgaan. In de tweede plaats speelt bij Antilliaanse-Nederlanders ook cultuur een rol hierbij, waardoor die loyaliteitsband moeilijk te breken is. De geïnterviewde experts zeggen dat dit geen verschil maakt bij Antilliaanse-Nederlanders die geboren zijn in hun geboorteland of in Nederland, ze krijgen beide die normen en waarden en die roots zo diep mee dat er geen verschil is te zien tussen die twee groepen. Doordat de zogenaamde westerse samenleving een rol speelt via integratie, kunnen zich problemen voordoen wanneer ouders dwingend eisen stellen aan de jongeren, vaak onbewust en tegelijk met een zeker wantrouwen naar de westerse cultuur kijkend. Hierdoor hebben

jongeren niet de vrijheid om een eigen zoekproces te doorlopen, echter kan een Antilliaanse-Nederlanders te maken krijgen met onzichtbare loyaliteit, doordat de jongeren zich niet openlijk loyaal kan uiten, waardoor dit onvrijheid met zich mee brengt en het proces van autonomie en vrijheid om te leven kan stagneren. Negativiteit van een ander ten aanzien van de gewoonten van de jongeren kan leiden dat er binnen het gezin een gemeenschappelijke zorg. Hoewel dit de onderlinge loyaliteit wel verhoogt gaat dit ten koste van de jongeren.

De geïnterviewden geven aan dat de ouder-kind relatie een goede balans heeft en dat ouder en kind bij elkaar terecht kunnen als ze ergens mee zitten. Geïnterviewde Antilliaans-Nederlandse jongeren maken zich af en toe wel zorgen om hun ouders en vragen er dan ook wel naar. Sommige ouders bespreken dit met hun kinderen, andere niet. Daarnaast geven de geïnterviewde Antilliaanse-Nederlanders aan dat een beperkte aantal mensen in hun systeem weten van de betrokkenheid van hulpverlening, vaak weet alleen hun gezin van herkomst dit. De Antilliaanse-Nederlanders ervaren de steun van hun systeem als prettig en vinden het fijn dat ze hun problemen met iemand kunnen bespreken, maar ze willen niet dat ze betrokken worden in de behandeling mits de behandeling iets oplevert. Wel is het volgens experts belangrijk dat de hulpverleners het systeem van de Antilliaanse-Nederlanders erbij betrekken door vragen te stellen naar het intergenerationele, hulpbronnen en verbindingsvragen. Verder geven de Antilliaanse-Nederlanders aan het wel fijn te vinden dat er contact is tussen de hulpverlener en de ouder(s) en vinden het belangrijk dat de ouder(s) wordt/worden betrokken in het hulpverleningstraject en dat zij door de hulpverlening op de hoogte worden gehouden met betrekking tot de stand van zaken en de hulpverlening hier ook eerlijk over is. Dit bevordert een positieve samenwerking tussen de Antilliaanse-Nederlander en de hulpverlener. Experts zeggen dat als hulpverleners zich ook kwetsbaar opstellen dit een positieve bijdrage kan hebben op de samenwerking tussen Antilliaanse-Nederlanders en de hulpverlener. Door je als hulpverlener te verdiepen in de wij-cultuur, het systemisch denken en hoe te kunnen aansluiten word je je als hulpverlener hier ook bewust van volgens experts.

Er kan geconcludeerd worden dat er weinig bekend en geschreven is over hoe loyaliteit zoals Nagy het omschrijft tot uiting komt bij Antilliaanse-Nederlanders, wat we wel weten is dat ze het leven tussen twee culturen kunnen ervaren als conflictueus. Hierdoor is het van belang dat hulpverleners zich bewust moeten zijn van het feit dat loyaliteit een grote rol speelt in de wij-cultuur en dat loyaliteit anders tot uiting komt. Zo zetten Antilliaanse-Nederlanders hun eigen verlangens niet boven de verlangens van de groep. Desondanks geven de Antilliaanse-Nederlanders aan dat ze niet willen dat hun hele systeem fysiek betrokken wordt in hun behandeling, mits die belangrijk voor ze is, en van belang is voor de behandeling. Daarentegen lijkt het soms dat de aanwezige loyaliteit tussen een ouder en kind wel invloed heeft op de hulpvraag van de jongeren, want de jongeren vinden het belangrijk wat de ouder vindt en probleemgedrag kan binnen het gezin leiden tot een gemeenschappelijk zorg. Wat de onderlinge loyaliteit verhoogt, wel ten koste van de jongeren. Ze willen het probleem binnen hun eigen gezin of familie van herkomst houden en anderen niet lastigvallen met hun problemen. Hierdoor is het ook onduidelijk welke rol het systeem speelt in de hulpvraag, echter is het wel duidelijk geworden dat loyaliteit hierin een cruciaal concept lijkt te zijn. Verder is in dit hulpverleningstraject van belang dat de hulpverleners zich kwetsbaar opstellen, de cliënt echt

leert kennen en luistert naar zijn hulpvraag. De toon van de hulpverlening hierin is erg belangrijk, er wordt meer bereikt wanneer de hulpverlener interesse toont in de cultuur in plaats van een directieve houding aan te nemen. Samengevat speelt loyaliteit een rol bij de hulpvraag van de Antilliaanse-Nederlanders en door vragen te stellen naar het intergenerationele, hulpbronnen en verbindingsvragen kunnen hulpverleners het systeem van de Antilliaanse-Nederlanders constructief inzetten.

7.3 Discussie en aanbevelingen

7.3.1 Discussie

Met dit onderzoek is getracht zicht te krijgen op loyaliteit van Antilliaans-Nederlandse jongeren. Met de interviews hebben we een uniek inkijkje gekregen in hoe de Antilliaans-Nederlandse jongeren de samenwerking met de hulpverleners ervaren, wat ze daarbij voelen en verwachten, en wat voor rol loyaliteit hierin heeft. Echter was het moeilijk om Antilliaans-Nederlandse jongeren te bereiken. Ze hebben vaak een negatieve associatie ten opzichte van de hulpverlening, dit kan er mogelijk voor hebben gezorgd dat ze niet bevraagd wilden worden over hun ervaringen met hulpverlening. Bovendien kan hun intelligentie profiel hierbij ook een rol hebben gespeeld. De Antilliaans-Nederlandse jongeren die benaderd waren, zijn gediagnosticeerd met een licht verstandelijke beperking. Voor deze jongeren is het lastig om in te schatten wat er precies van ze wordt gevraagd, zoals wat houdt zo'n interview nou eigenlijk in, wat wordt mij nou precies gevraagd en wat voor effect heeft mijn antwoord. Daarnaast kunnen deze jongeren soms lastig bij hun gevoelens komen, zeker als de jongeren en onderzoeker tegenover elkaar zitten en het gesprek wordt opgenomen, hierdoor kunnen jongeren op het laatste moment afzeggen. Daarentegen stonden ouders die Antilliaans-Nederlandse jongeren opvoeden wel open voor om bevraagd te worden. Doordat de meeste jongeren minderjarige waren moesten deze ouders eerst toestemming geven voor deelname van hun kind aan het onderzoek. Hierdoor maakten zij kenbaar dat zij ook wel hun ervaringen, gevoelens en verwachtingen rondom de hulpverlening wilden delen ten behoeve van het onderzoek. Daardoor is het gelukt tot in details, door de tijd en rust te nemen, drie Antilliaans-Nederlandse jongeren en zes ouders te spreken op gevoelsniveau, door middel van diepte-interview. Loyaliteit is een begrip dat op gevoelsniveau tot uiting komt en zichtbaar wordt, daardoor was het aan de ene kant best lastig om gericht vragen te stellen in de diepte-interviews met de jongeren en hun ouders omdat het gaat over iets wat onzichtbaar is, aan de andere kant moet je ook goed op de signalen letten van de persoon tegenover je zodat je hierop in kunt spelen. Anderzijds wisten de experts wel hoe je loyaliteit herkent, ziet en kunt uitvragen. Achteraf gezien was het misschien beter geweest om eerst de expertinterviews te doen en daarna de diepte-interviews. Desondanks valt het op dat wanneer het over loyaliteit gaat, jongeren hun ouders niet aanvallen, of als ze iets negatief zeggen dit meteen goed praten, terwijl ouders dit andersom wel doen.

Verder viel het op dat er weinig recente onderzoeken zijn geweest in de afgelopen tien jaar naar Antilliaans-Nederlandse jongeren, daardoor was er weinig recente literatuur te vinden om de

literatuurstudie te onderbouwen. Tegelijkertijd is het wel gelukt om alle literatuur te lezen en te bestuderen, wat in een andere situatie niet mogelijk was geweest.

Tenslotte kan het enthousiasme van de onderzoeker de geïnterviewde hebben beïnvloed, doordat onderzoeker weleens voorbeelden moest geven, of omdat soms de vraagstelling niet helder en duidelijk was voor de geïnterviewde. Hierdoor zijn door de geïnterviewde mogelijk dingen gezegd waarvan ze dachten dat onderzoeker wilde horen.

7.3.2 Aanbeveling voor de praktijk

Uit dit onderzoek blijkt dat hulpverleners niet altijd cultureel bewust zijn. Hierdoor zijn zij zich mogelijk ook niet bewust van de verschillende culturen waarin een cliënt zich bevindt en wat dit voor effect heeft op loyaliteit, wij- en ik-cultuur, aansluiten en familie. Het is daarom belangrijk dat toekomstige hulpverleners al vanaf de opleiding, dus vanaf het MBO te scholen in de interculturele hulpverlening, systemisch denken en intergenerationeel/contextueel denken waardoor ze in de basis al kennis maken met deze onderwerpen. Door toekomstige hulpverleners al in hun opleiding kennis te laten maken met deze thema's, leren ze meteen om ook hiernaar te kijken in het contact met Antilliaanse-Nederlanders. Daarnaast is het ook belangrijk om jezelf te blijven scholen, omdat er steeds nieuwe ontwikkelingen zijn binnen de zorg.

Tenslotte is het goed dat hulpverleners zich bewust zijn van hun communicatievaardigheden in het contact met Antilliaanse-Nederlanders. Probeer geen directieve houding te hebben, denk aan je toon, toon interesse, laat de cliënt de expert zijn in zijn eigen cultuur, leg uit wat je gaat doen, ga naast de cliënt zitten in plaats tegenover hem/haar en geef niet je eigen mening.

7.3.3 Aanbeveling voor vervolgonderzoek

Voor het vervolgonderzoek worden de volgende aanbevelingen geadviseerd:

Ten eerste, richt het onderzoek op jongeren met een gemiddeld intelligentie profiel en houdt ook rekening met hun leeftijd, advies is jongeren vanaf 16 jaar.

Ten tweede adviseert onderzoeker om tijdens het voorgesprek met de jongeren, dit gesprek alvast op te nemen met een dictafoon zodat jongeren hieraan gewend raken, daardoor wordt het interview met dictafoon voor de jongeren niet als vreemd ervaren.

Tenslotte is het raadzaam om bij het vervolgonderzoek hulpverleners te interviewen die werkzaam zijn met zowel westerse en niet-westerse culturen. Hierdoor kan in kaart gebracht worden hoe zij hun werk ervaren, wat zij denken dat niet-westerse culturen nodig hebben en wat voor tips zij hebben voor andere hulpverleners. Dit kan uitgevraagd worden in een diepte-interview, echter om een compleet beeld te krijgen, zou het effectiever zijn wanneer hulpverleners direct op elkaar kunnen reageren en er aldus een gestructureerde discussie ontstaat, onderzoeker daarvoor een focusgroep op te richten.

8. LITERATUURLIJST

- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., Van der Velden, T., & De Goede, M. (2013). *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek* (3^e druk). Groningen: Noordhoff.
- Baarda, B., & Van der Hulst, M. (2017). *Basisboek Interviewen. Handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews* (4^e druk). Groningen: Noordhoff uitgevers B.V.
- Bellaart, H. (2018). *Schaamte houdt Antillianen vaak tegen om hun hulpvraag neer te leggen. Waarom gedijt de Antilliaanse gemeenschap niet in Den Haag?* Geraadpleegd op 15 maart 2018, van <https://www.kis.nl/artikel/schaamte-houdt-antillianen-vaak-tegen-om-hun-hulpvraag-neer-te-leggen>
- Bellaart, H., Day, M., & Gilsing, R. (2016). *Effectief bereik van alle doelgroepen door jeugdhulp Den Haag*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut. Geraadpleegd op 26 mei 2020, van [ker.nl/doc/2016/216015_Effectief-bereik-van-alle-doelgroepen-door-jeugdhulp-Den-Haag_web.pdf](https://www.kis.nl/doc/2016/216015_Effectief-bereik-van-alle-doelgroepen-door-jeugdhulp-Den-Haag_web.pdf)
- Bellaart, H., Day, M., & Hamdi, A. (2017). *Hoe wijkteams inspelen op Etnisch-Culturele diversiteit: Wijkteams en Diversiteit*. Geraadpleegd op 2 februari 2018, van https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/wijkteams-en-diversiteit_2.pdf
- Boszormenyi- Nagy, I. (2000). *Grondbeginselen van de contextuele benadering*. Haarlem: De Toorts
- Boszormenyi- Nagy, I., & Krasner, R. B. (2012). *Tussen geven en nemen: Over contextuele therapie* (6de editie). Haarlem: De Toorts
- Bucx, F., (Red.) & de Roos, S. (Red.). (2015). *Opvoeden in niet westerse migrantengezinnen. Een terugblik en verkenning*. Geraadpleegd op 19 oktober 2019, van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2015/Opvoeden_in_niet_westerse_migrantengezinnen
- CBS (2015b). *Maatwerktabel jongeren in jeugdzorg naar herkomstgroepering 2011-2013*. Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- CBS (2019). *Dataportaal jeugdmonitor. Jongeren (0 tot 25 jaar); geslacht, leeftijd, migratieachtergrond, regio's*. Geraadpleegd op 13 oktober 2019 van <https://jmopendata.cbs.nl/#/JM/nl/dataset/71009NED/table?fromstatweb>)%20(CBS

- De Jong, J., & Colijn, S. (Red.). (2010). *Handboek Culturele psychiatrie en psychotherapie*. Utrecht: De Tijdstroom
- Dillen, A. (2004). *Ethische perspectieven vanuit het contextuele denken van Ivan Boszormenyi-Nagy*. Apeldoorn: Garant
- Distelbrink, M., & Ketner, S. (2011). *Vaderschap is geen playstation*. Geraadpleegd op 26 mei 2020, van http://easy.squareis.com/https/hbo-kennisbank.nl/details/hanzepure:oai:research.hanze.nl:publications%2Fefc5f6ee-42fd-4c9a-a4f0-1c0faf3ca91a?__x=1353&has-link=&q=vaderschap+is+geen+playstation&p=1&date-from=&date-until=&sort-order=relevance
- Doolaar, A., Mollema, J., Kuijten, A., Schouwenaar, E., Tijmstra, R., Tummers, M., Wicherson, R., Wijroks, A., & Willems, P. (2018). *De APA-richtlijnen uitgelegd: Een praktische handleiding voor bronvermelding in het hogere onderwijs* (2de editie). Geraadpleegd op 16 oktober 2018, van <https://www.auteursrechten.nl/apa>
- Gilsing, R., Stoutjesdijk, F., Distelbrink, M., & Tierolf, B. (2018). *Jeugdhulp Amsterdam: Bereik jeugdigen met een migratieachtergrond*. Geraadpleegd op 2 februari 2019, van https://www.verwey-jonker.nl/doc/2018/217018_Jeugdhulp_Amsterdam_WEB_SV.pdf
- Hamdi, A., Koçak, S., Bellaart, H., & van den Toor J. (2017). *Match tussen zorgaanbod en zorgvraag van Hagenaars met een migratieachtergrond. Verkenning van bereik en aansluiting van de gezondheidszorg in Den Haag*. Geraadpleegd op 6 oktober 2019, van <https://www.verwey-jonker.nl/publicaties/2017/match-tussen-zorg-aanbod-en-vraag-van-hagenaars-met-een-migratieachtergrond>
- Hargrave, D. T., Pfitzer, F., & Michielsen, M. (red.) (2005). *Ontwikkelingen in de contextuele therapie. De kracht van geven en nemen in relaties*. Leuven/ Voorburg: Acco
- Holter, N. (2014). *Oorzaken van voortijdig schoolverlaten*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd op 26 mei 2020, van https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Risicofactoren_VoortijdigSchoolverlaten.pdf
- Horrevorts, E., & Bellaart, H. (2018). *Factsheet leefomstandigheden inwoners met een Antilliaanse achtergrond in Den Haag*. Geraadpleegd op 2 februari 2019, van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/leefomstandigheden-inwoners-antilliaanse-achtergrond-den-haag.pdf>
- Jessurun, N. (2010). Systeemtherapie. In J. De Jong, & S. Colijn. (Red.), *Handboek Culturele psychiatrie en psychotherapie* (pp. 469- 486). Utrecht: De Tijdstroom

- Michielsen, M., van Mulligen, W. & Hermkens L. (RED.). (2010). *Leren over leven in loyaliteit. Over contextuele hulpverlening*. Leuven/Voorburg: Acco
- Onderwaater, A. (2018). *De onverbreekelijke band. Inleiding & ontwikkelingen in de contextuele therapie van Nagy (10^e editie)*. Amsterdam: Pearson Benelux bv
- Sproet, M., & Van Wieringen, J. (2011). *Handreiking: Bereik alle doelgroep optimaal. Op weg naar een cultuursensitief Centrum voor Jeugd en Gezin*. Geraadpleegd op 7 april 2019, van <https://www.pharos.nl/kennisbank/bereik-alle-doelgroepen-optimaal/>
- Tierolf, B., Steketee, M., Gilsing, R., & Bellaart H. (2017). *Feiten & Cijfers: Leefomstandigheden van kinderen met een migratieachtergrond*. Geraadpleegd op 17 november 2018, van <https://www.kis.nl/publicatie/feiten-cijfers-leefomstandigheden-van-kinderen-met-een-migratieachtergrond>
- Traag, T., (2012). *Early school-leaving in the Netherlands A multidisciplinary study of risk and protective factors explaining early school-leaving*. Geraadpleegd op 26 mei 2020, van http://eslplus.eu/documents/Tanja_Traag_Early_school_leaving_in_the_Netherlands.pdf
- Van Doorn, L., Huber, M. A., Kemmeren, C., Van der Linde, M., Rakers, M., & Van Uden, T. (2013). *Outreaching werkt!* Utrecht: Movisie. Geraadpleegd op 26 mei 2020, van <https://www.werkplaatsensociaaldomein.nl/sites/werkplaatsensociaaldomein.nl/files/Outreaching%20Werkt%21.pdf>
- Van Esch, W., Petit, R., Neuvel, J., & Karsten, S. (2011). *Sociaal kapitaal in het mbo. Slagboom of hefboom?* 's-Hertogenbosch/ Utrecht: Expertisecentrum Beroepsonderwijs. Geraadpleegd op 26 mei 2020, van <https://refernet.nl/25102016/wp-content/uploads/2016/12/ecbo.11-102-Sociaal-kapitaal-in-het-mbo-A006531.pdf>
- Van der Meiden, J., Noordegraaf, M., & Van Ewijk H. (2018). *Applying the paradigm of relational ethics into contextual therapy. Analyzing the practice of Ivan Boszormeny-Nagy*. Geraadpleegd op 26 oktober 2019, van <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jmft.12262>
- Van der Meiden, J., Verduijn K., Noordegraaf M., & Van Ewijk H. (2019). *Strengthening Connectedness in Close Relationships: A Model for Applying Contextual Therapy*. Geraadpleegd op 21 december 2019, van Family Process, 1-15. <https://doi.org/10.1111/famp.12425>
- Van Moorter, R. (2009). *Loyaliteit bij allochtone jongeren. Bekeken vanuit het contextuele begrippenkader*. Geraadpleegd op 16 november 2019, vakblad voor Contextuele Hulpverlening.

9. BIJLAGE

Bijlage 1: Wervingsbrief

Onderwerp: werven van Antilliaans-Nederlandse jeugdigen voor onderzoek

Assen, 30 september 2019

Geachte heer/ mevrouw,

Voor een wetenschappelijk onderzoek zoek ik in de periode van 1 november 2019 tot en met 31 januari 2020, 8 Antilliaans-Nederlandse jeugdigen die tot en met hun 18^e verjaardag in zorg waren.

Deelname aan dit onderzoek bestaat uit een interview en kost de deelnemer maximaal 3 uur. De gegevens van de deelnemers zullen volledig anoniem worden verwerkt en geanalyseerd zonder dat deze herleidbaar zijn.

De vragen die ik zal stellen gaan over de mening van de deelnemer over het hulpverlenerstraject dat de deelnemer heeft gehad, betrokkenheid van hun systeem en de begeleiding van de hulpverlener. Ik vraag aan u om mee te denken in het vinden van de geschikte kandidaten voor dit onderzoek, u bent of kent deze persoon.

Tevens vraag ik u ook om dit onderzoek onder de aandacht te brengen bij uw doelgroep. Geschikte kandidaten kunnen contact opnemen met Ramirelsyla Eloise, via het emailadres rzeloise@student.che.nl

In 2015 maakten in totaal bijna 320.000 jeugdigen (9,3% van alle jongeren tussen de 0- 18-jarigen) gebruik van enige vorm van jeugdzorg, jeugdbescherming, jeugdhulp of jeugdreclassering (CBS, 2015b in Tierolf et al 2017, p. 13), waarvan het gebruik onder jeugdigen met een Nederlandse achtergrond (9,6%) bovengemiddeld is terwijl dit bij jongeren met een migratieachtergrond (8,6%) onder het gemiddelde ligt. Binnen deze groep maken Antilliaans-Nederlandse jeugdigen (15,5%) relatief veel gebruik van de jeugdzorg vergeleken met andere jeugdigen met een migratieachtergrond (Tierolf et al. 2017).

Maatschappelijk kwetsbare migrantengroepen ervaren de stap naar professionele hulp als groter door de rol van hun systeem hierin, waarbij het oplossen van problemen in eigen systeem (vooral binnen de familie) als norm geldt, zoals bij de Antilliaanse cultuur. Hier gaat het om het verschil in probleemherkenning en probleemdefiniëring, de behoefte aan en de acceptatie van hulp. Daarnaast is er veel minder kennis aanwezig bij deze doelgroep over hulpverlening in Nederland en zijn migrantengroepen vaak achterdochtiger tegenover formele instanties (Bellaart, Day & Hamdi, 2017). Hierdoor zijn er nog veel vragen over hoe Antilliaans-Nederlandse jeugdigen laagdrempelige hulp kunnen vinden, hoe hulpverleners rekening

kunnen houden met loyaliteit van deze jeugdigen en hoe het systeem van deze jeugdigen constructief ingezet kan worden in de behandeling.

In dit onderzoek probeer ik zicht te krijgen op, of loyaliteit een rol speelt in de hulpvraag die Antilliaans-Nederlandse jongeren hebben en hoe de hulpverlener hun systeem constructief kan inzetten. Bij vragen kun u contact opnemen met Ramirelsyla Eloise (E: rzeloise@student.che.nl).

Ik dank u alvast hartelijke voor uw tijd en medewerking.

Met vriendelijke groet,

Ramirelsyla Eloise

Bijlage 2: Interviewleidraden

Interviewleidraad voor jongeren

Aandachtpunten tijdens afnemen interview:

- Jongeren bedanken dat ze mee willen werken aan het onderzoek.
- Korte uitleg over mijn studie en het onderzoek.
- Korte uitleg over het interview, vertellen dat het wordt opgenomen en woordkeuze Groepsleiding.
- Jongeren vragen om het toestemmingsformulier te ondertekenen.

Deelvragen waar het interview antwoord op moet geven:

- Deelvraag 3: Wat zeggen Antilliaans-Nederlandse jongeren dat ze nodig hebben van de hulpverleners?
- Deelvraag 4: Welke rol spelen loyaliteit en het systeem van de Antilliaans-Nederlandse jongeren in de hulpvraag?

Datum.....
 Naam.....
 Leeftijd.....
 Geboren.....
 Geslacht.....
 Interviewnummer.....

Interviewleidraad jongeren	
Hoofdvragen	Verdiepingsvragen
1 Hoe zou je de relatie met je ouders omschrijven?	Wat gaat er goed?
	Kan je benoemen wat je fijn vindt gaan?
	Kan je benoemen wat je niet fijn vindt gaan?
	Heb je het gevoel dat je bij je ouders terecht kan? En hoe merk je dat?
	En heb je het gevoel dat je ouders bij je terecht kunnen? En hoe merk je dat?
2 Hoe ben je in aanraking gekomen met hulpverlening?	Hoelang ben je in zorg? Of in zorg geweest?
	Wat vonden je gezin, familie en/of netwerk ervan dat je hulp had gezocht?
	Wat vonden je gezin, familie en/of netwerk ervan dat je aanraking kwam met hulp?
	Hoe oud was je toen?
3 Worden je ouders door de groepsleiding betrokken bij je behandeling?	Kan je mij vertellen hoe groepsleiding dat doet?
	Weet je ook hoe groepsleiding contact heeft met je ouders?
	Wat vind je daarvan?
	Ben je hierover tevreden?
4 Heb je het gevoel dat de groepsleiding weet wat jij nodig hebt? En hier ook wat mee doe?	Waarom wel?
	Waarom niet?
5 Wordt er door de groepsleiding rekening gehouden met je cultuur en wat je ouders belangrijk vinden hierin?	Wat vind je daarvan?
	Was dit al vanaf de start van de behandeling zo?

	Hoe heb je of je ouders dit bespreekbaar gemaakt met de groepsleiding?
	Heb jij of je ouders ook benoemd waarom dit belangrijk was voor u?
	Wat was de reactie van groepsleiding/hierop?
	Is het hierna veranderd?
	Wat betekend dat dan voor jou? Je moeder? Of je vader? Voor je ouders samen?
6 Welke volwassen zijn voor jouw belangrijk?	Vind jij dat ze ook een rol moeten spelen in je behandeling?
	En hoe moet dit eruit zien?
	Zijn er mensen of dingen waar jij je zorgen over maakt?
	Hoe komt dit?
	Kun je hierover ook in gesprek met je ouders?
7 Wat wil je groepsleiding meegeven?	Waar hadden ze rekening mee moeten houden volgens jou?
8 Ben ik iets vergeten te vragen wat je wel van belang vindt voor het onderzoek, voor groepsleiding en de jongeren?	Kun je dit toelichten?

Interviewleidraad voor ouders

Aandachtpunten tijdens afnemen interview:

- Ouders bedanken dat ze mee willen werken aan het onderzoek.
- Korte uitleg over mijn studie en het onderzoek.
- Korte uitleg over het interview en vertellen dat het wordt opgenomen.
- Ouders vragen om het toestemmingsformulier te ondertekenen.

Deelvragen waar het interview antwoord op moet geven:

- Deelvraag 3: Wat zeggen Antilliaans-Nederlandse jongeren dat ze nodig hebben van de hulpverleners?
- Deelvraag 4: Welke rol spelen loyaliteit en het systeem van de Antilliaans-Nederlandse jongeren in de hulpvraag?

Datum.....
 Naam.....
 Leeftijd.....
 Geslacht.....
 Interviewnummer.....

Interviewleidraad ouder	
Hoofdvragen	Verdiepingsvragen
1. Hoe zou u de relatie met u kind omschrijven?	Wat gaat er goed?
	Kan u benoemen wat u fijn vindt gaan?
	Kan u benoemen wat u niet fijn vindt gaan?
	Heeft u het gevoel dat u kind bij u terecht kan en hoe merkt u dat?
	Heeft u het gevoel dat u bij u kind terecht kan en hoe merkt u dat?
2. Hoe is u kind in aanraking gekomen met hulpverlening?	Hoelang ben is hij al in zorg of in zorg geweest?
	Wat vond u gezin, familie en/of netwerk ervan dat u hulp had gezocht?
	Wat vond u ervan dat u kind in aanraking kwam met hulpverlening?
	Hoe oud was u kind toen?
3. Wordt u door de hulpverlener betrokken bij het hulpverleningstraject van u kind?	Kan u mij vertellen hoe hulpverlening dit doet?
	Hoe heeft hulpverlening contact met u?
	Wat vindt u daarvan?
	Bent u hierover tevreden?
4. Heb u het gevoel dat hulpverlening weet wat u kind nodig hebt? En hier ook wat mee doe?	Waarom wel?
	Waarom niet?
5. Wordt er door de hulpverlener rekening gehouden met uw normen en waarden?	Wat vindt u daarvan?
	Was dit al vanaf de start van het hulpverleningstraject?

	Hoe heb je dit bespreekbaar gemaakt met de hulpverlening?
	Heeft u ook benoemd waarom dit belangrijk was voor u?
	Wat was de reactie van de hulpverlener hierop?
	Is het hierna veranderd?
	Was u kind van op de hoogte dat u dit heeft besproken met hulpverlening?
	Wat betekent dat dan voor u? Voor de moeder/ vader van u kind? Voor u eigen ouders? Je moeder? Of je vader? Voor je ouders samen?
6. Welke volwassen zijn belangrijk voor u kind?	Vind u dat ze ook een rol moeten spelen in je behandeling van u kind?
	En hoe moet dit eruit zien?
	Zijn er mensen of dingen waar u kind zich zorgen over maakt?
	Hoe komt dit?
	Kun u hierover ook in gesprek komen met u kind?
7. Wat wil u hulpverleners meegeven?	Waar hadden ze rekening mee moeten houden volgens u?
8. Ben ik iets vergeten te vragen wat u wel van belang vindt voor het onderzoek, voor hulpverleners en de jongeren?	Kun je dit toelichten?

Puntonan di guia pa entrevista pa mayornan

Puntonan di antenshon pa tene kuenta ku ne durante e entrevista:

- Mi ta gradesí mayornan ku nan por partisipá na e investigashon.
- Un deskripshon kòrtiku tokante mi estudio i e investigashon.
- Un deskripshon kòrtiku tokante e entrevista i partisipá na e mayornan ku e entrevista ta wòrdu graba.
- Mi ta puntra mayornan pa firma e formulario kaminda nan ta outorisa nan yu (nan) pa partisipá na e investigashon.

Pregunta sekundario riba kua e entrevista mester duna kontesta

- Pregunta sekundario3: Kiko hobennnan antiano- hulandes ta bisa ku nan tin mester di trahado profeshonal?
- Pregunta sekundario 4: Ki papel (luga) loyalidat i famia tin den e hoben antiano- hulandes ku pidimentu di yudansa?

Fecha.....
 Number.....
 Edat.....
 Sexo: .....

Puntonan di guia pa entrevista pa mayornan	
Preguntanan prinsipal	Preguntanan profundisá
1. Kon lo bo deskribí e relashon di bo ku bo yu?	1.1 Kiko ta bai bon?
	1.2 Bo por menshoná kiko bo ta haña ta bai bon?
	1.3 Bo por menshoná kiko no ta bai bon?
	1.4 Bo ta sinti ku bo yu por aserka bo i kon bo por deskribie?
	1.5 Bo ta sinti ku abo bo por aserka bo yu i kon bo por deskribie?
2. Kon bo yu a drenta den kontakto ku yudansa humanitario?	2.1 Pa kuantu tempu kaba e ta bou di tratamentu of tabata bou di tratamentu?
	2.2 Ki bo famia, konosinan i media sosial a pensa ku bo a buska yudansa?
	2.3 Kon bo ta haña ku bo yu a bini den kontakto ku kuido humanitari?
	2.4 Kuantu aña e tabatin e tempu ei?
3. Bo ta wòrdu envolví dor di e trahado profesional ku e trato humanitario di bo yu?	3.1 Bo por splika mi kon e trahado profeshonal ta hasi esaki?
	3.2 Kon e trahadó profeshonal ta tuma kontakto ku bo?
	3.3 Kiko bo ta haña esaki?
	3.4 Bo ta satisfecho ku ne?
4. Bo ta sintu ku e trahado profesonal sa kiko ta nesesidat di bo yu? I kon e tin ku trate?	4.1 Dikon si?
	4.2 Dikon no?
5. E trahado profeshonal ta tene na kuenta ku bo balor i normanan?	5.1 Ki bo ta haña di esaki?
	5.2 Esaki tabata for di komienso di e trajekto?
	5.3 Bo a palabra esaki ku e profeshonal?
	5.4 Bo a bisele ku eski ta di suma importansia pa bo?
	5.5 Kiko e reakshon di e profeshonal tabata riba esaki?

	5.6 Kos a kambia despues?
	5.7 Bo yu tabata su ku bo a palabrá esaki ku e profeshonal?
	5.8 Kiko esaki ta nifiká pa bo? Pa mama/tata di bo yu? Pa bo mayornan mes? Bo mama/tata?
6. Kwa adulto abo ta haña importante pa bo yu?	6.1 Bo ta haña ku nan tin ku hunga un papel den e trato ku yu ta haña?
	6.2 Kon bo ke pa e persona partisipá
	6.3 Tin hendenan of kosnan ku ta preokupa bo yu?
	6.4 Komporta?
	6.5 Bo por papia ku bo yu tokante esaki?
7. Ku kiko bo ta kere bo por yuda e profeshonalnan aki?	7.1 Ku kiko segun bo nan mester a tene na bista?
8. Mi por a lubida di puntra algu ku ta di importansia pa e investigashon, pa e profeshonal i e hoben?	8.1 Bo por splika esaki?

Interviewleidraad voor expert

Aandachtpunten tijdens afnemen interview:

- Expert bedanken dat ze mee willen werken aan het onderzoek.
- Korte uitleg over mijn studie en het onderzoek.
- Korte uitleg over het interview en vertellen dat het wordt opgenomen.
- Expert vragen om het toestemmingsformulier te ondertekenen.
- Expert vragen naar zijn/haar expertise.

Deelvraag waar het interview antwoord op moet geven:

- Deelvraag 5: Wat kan de hulpverlener doen om beter aan te sluiten bij de hulpvraag van de Antilliaans- Nederlandse jongeren en zijn systeem?

Datum.....
 Naam.....
 Interviewnummer.....

Interviewleidraad expert	
Hoofdvraag	Verdiepingsvragen
1. Herkent u dat loyaliteit een rol speelt bij Antilliaans-Nederlandse jongeren? En kunt u dit toelichten?	1.1 Herkent u de vraagstelling van mijn onderzoek?
	1.2 Hoe komt u dit tegen in u werk?
	1.3 Hoe gaat u om met loyaliteit in u therapieën/ hulpverlenerstraject met de jongeren?
2. Herkent u dat Antilliaans-Nederlandse jongeren moeilijk in de eerstelijns zorg komen? Welke dilemma's komt u tegen?	2.1 Wat is u verklaring dat deze jongeren veel eerder in de jeugdzorg terecht komen?
	2.2 Hoe kunnen deze jongeren en hun systeem beter worden ondersteunt, zodat zij eerder hulp durven te vragen?
3. Wat zijn de problemen waar u tegen aanloopt in u werk met Antilliaans-Nederlandse jongeren?	3.1 Wat moet er volgens u anders?
4. Hoe betreft u het systeem van deze jongeren in het hulpverleningstraject?	4.1 Hoe gaat u om met de normen en waarden van de jongeren?
	4.2 Hoe ervaren jongeren het als u hun systeem betreft binnen u hulpverleningstraject?
	4.3 Waar is precies de meerwaarde in gelegen in het contextueel benaderen van deze groep?
	4.4 Welke contextuele concepten/begrippen zijn volgens

	jullie het belangrijkste als het om deze mensen gaat?
5. Vanuit de literatuur geven Antilliaans-Nederlandse jongeren aan dat schaamte, gebrek aan kennis van hulpverlening, geen ruimte om een werkrelatie op te bouwen en taalbarrière als verklaringen; waarom eerstelijnszorg moeilijk aansluit. Herkent u dit en kunt u dit toelichten?	
6. Vanuit de literatuur geven onderzoekers aan dat op groeien in armoede, in een eenoudergezin en vroegtijdig schoolverlaten redenen zijn waarom Antilliaans-Nederlandse jongeren oververtegenwoordigd zijn binnen de jeugdzorg. Herkent u dit en kunt u dit toelichten?	
7. Wat wil u hulpverleners meegeven in het contact met Antilliaans-Nederlandse jongeren?	7.1 Wat moeten hulpverleners zeker niet doen in het contact met Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun systeem?
	7.2 Wat moeten hulpverlener zeker wel doen in het contact met Antilliaans-Nederlandse jongeren en hun systeem?
8. Ben ik iets vergeten te vragen wat je wel van belang vindt voor het onderzoek, voor hulpverleners en de jongeren?	8.1 Kun je dit toelichten?

Bijlage 3: Toestemmingformulier

Toestemmingformulier

Naam cliënt(en)/ kind:
Geboortedatum:

Via dit document wordt toestemming gegeven door de wettelijke vertegenwoordiger(s), gezaghebbend ouder(s) en/of door de jongere ouder dan 12 jaar of ouder, voor de uitvoering van en deelname aan een onderzoek voor de masteropleiding Contextuele Benadering naar “Hoe speelt loyaliteit een rol in de hulpvraag die Antilliaans-Nederlandse jongeren hebben en hoe kan de hulpverlener hun systeem constructief inzetten?”.

De cliënt en ouders/voogd verklaren hierbij op voor hem/haar een duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode en doel van dit onderzoek (1), dat vragen naar tevredenheid zijn beantwoord (2) en dat geheel vrijwillig ingestemd wordt met deelname aan dit onderzoek (3). De cliënt is zich ervan bewust dat hij zich elk moment mag terugtrekken uit het onderzoek.

Er wordt toestemming gegeven voor onderstaande categorieën van activiteiten:

- Het gebruiken van de verkregen data voor wetenschappelijke doeleinden en praktijkverbetering.
- Maken en bewaren van geluidsopnames van het interview.
- Het geanonimiseerd publiceren van de resultaten van het onderzoek.

Indien de onderzoeksresultaten zullen worden gebruikt in wetenschappelijke publicaties, dan wel op een andere manier openbaar worden gemaakt, zal dit geanonimiseerd worden zodat de personen niet herleidbaar zijn. Persoonsgegevens zullen niet door derden ingezien worden zonder toestemming.

Wettelijk vertegenwoordiger(s) cliënt

Indien er sprake is van een echtscheiding en beide ouders hebben gezag, dan dienen beide ouders toestemming te verlenen. Indien er sprake is van gezag bij voogd in persoon, dan dient voogd te ondertekenen. Dit geldt **niet** voor gezag bij gecertificeerde instelling.

Naam moeder: _____ Plaats en datum: _____

Handtekening: _____

Naam vader: _____ Plaats en datum: _____

Handtekening: _____

Naam voogd: _____ Plaats en datum: _____

Handtekening:

Indien de aangemelde cliënt ouder is dan 12 jaar dient hij/zij het document ook te ondertekenen:

Cliënt van 12 jaar en ouder

Naam cliënt: _____ Plaats en datum: _____

Handtekening cliënt:

Verklaring onderzoeker:

Ik verklaar hierbij dat de anonimiteit en privacy van de hierboven genoemde persoon óf personen te allen tijde gewaarborgd is en dat het onderzoeksmateriaal niet voor andere doeleinden zal worden gebruikt dan voor het onderzoek voor de masteropleiding Contextuele Benadering naar “Hoe speelt loyaliteit een rol in de hulpvraag die Antilliaans-Nederlandse jongeren hebben en hoe kan de hulpverlener hun systeem constructief inzetten?” en voor praktijkverbetering.

Ik zie erop toe dat eventuele andere betrokkenen bij dit onderzoek op gelijke zorgvuldige wijze met het materiaal zullen omgaan.

Bijlage 4: Correspondentie omtrent het werven van respondenten

Dag Ramirelsyla,

Ik heb jouw verzoek binnen mijn team (crisisteam) binnen VT uitgezet, maar niemand heeft een Antilliaanse jongere in zijn caseload gehad. Dat is alleen maar meer bevestiging m.b.t. jouw hypothese. Maar in Utrecht wonen in verhouding ook weinig Antilianen. Ik denk dat je meer kans zal maken bij Veilig Thuis Rotterdam. Ik zou hen aanschrijven.

Had gehoopt je verder te kunnen helpen, maar helaas is dit niet gelukt. Ik wens je heel veel succes met je onderzoek!

Met vriendelijke groet,

Sabina van der Meer

Medewerker Veilig Thuis

Veilig Thuis

Tiberdreef 8 | 3561 GG Utrecht

M 0653946038

Werkdagen ma t/m wo en vrijdagochtend

www.veiligthuisutrecht.nl

Bijlage 5: Kernlabelschema

<u>Kernlabel + definitie diepte-interview</u>	<u>Sub labels</u>	<u>Aantal keren genoemd</u>
1. Contact ouder-kind Hoe ziet het contact tussen ouder en kind eruit	1.1 Ouder-kind relatie 1.2 Wat bespreken ouder-kind met elkaar 1.3 Wat hebben ouder en/of kind nodig	1.1 49x 1.2 83x 1.3 77x
2. Systeem Hoe wordt het systeem/ familie van de jongeren en ouder betrokken	2.1 Wie is het systeem weet van hulpverlening 2.2 Wat vindt het systeem ervan dat geïnterviewde in aanraking is met hulpverlening 2.3 Hoe ervaren geïnterviewde steun van zijn systeem	2.1 10x 2.2 24x 2.3 55x
3. Loyaliteit Hoe komt loyaliteit tot uiting	3.1 Vertrouwen ouder-kind 3.2 Normen en waarden 3.3 Zorgen 3.4 Ouders niet aanvallen	3.1 50x 3.2 90x 3.3 10x 3.4 32x
4. Hulpverlening Hoe, wat en wanneer in contact met hulpverlening, wat kunnen ze zelf doen en welke adviezen hebben ze	4.1 Zelf stappen ondernemen 4.2 Advies 4.3 Contact hulpverlening 4.4 Gedrag jongeren	4.1 18x 4.2 46x 4.3 39x 4.4 42x
5. Verwachtingen ten opzichte van de hulpverleners Wat zijn de verwachtingen die jongeren en ouders hebben van de hulpverlening	5.1 Transparant 5.2 Contact hulpverlener-ouder 5.3 Samenwerking hulpverleners	5.1 38x 5.2 122x 5.3 30x

<u>Kernlabel + definitie expertinterview</u>	<u>Sub label</u>	<u>Aantal keren genoemd</u>
1. Interculturele hulpverlening	1.1 Scholing	1.1 34x
	1.2 Methodes	1.2 43x
Wat denken experts dat er nodig is om interculturele hulpverlening van de grond te krijgen	1.3 Interculturele communicatie	1.3 29x
	1.4 Loyaliteit en hulpbronnen	1.4 134x